

İKİ DİLDE DERSİM MASALLARI HIDİR DULKADİR

HIDIR DULKADİR

İki Dilde Dersim Masalları

MASAL

OZAN

İstanbul 2022

HIDIR DULKADİR

İki Dilde Dersim Masalları

MASAL

OZAN
İstanbul 2022

Bu kitabın Türkçe yayın hakları Ozan Yayıncılık'a aittir.
Tanıtım için yapılacak alıntılar dışında tüm alıntılar, Kültür Bakanlığı
Telif Hakları Sözleşmesi gereği yayınevinin iznini gerektirir.

Hıdır Dulkadir / İki Dilde Dersim Masalları
Yayın Yönetmeni: Mustafa Demir
Editör: Abdullah Demir
Kapak Tasarımı: Salih Mercanoğlu
Kapak düzelti: İsmail Batı
Zazaca redaksiyon: Hawar Tornêcengi
Türkçe redaksiyon: Necmettin Yalçınkaya

Baskı ve Cilt: Ozan Matbaacılık
Davutpaşa Caddesi Güven Sanayi Sitesi B blok Kat: 2 No: 352.
Topkapı/İSTANBUL

Kütüphane Bilgi Kartı (CIP):
Hıdır Dulkadir / İki Dilde Dersim Masalları
Türk edebiyatı, Çağdaş azarlar, Masal, Öykü
Ozan Yayıncılık Ltd. Temmuz 2022, Türkiye, İstanbul, 74 sayfa

ISBN: 978-625-7554-34-3
Sertifika no: 42194

Dağıtım:
İstanbul: 2A, Alfa, Alkım, Artı, Bilgi, Çağaloğlu, D&R, Derya Dağıtım,
Final, Paraf, Remzi, Say, Totem, Yelpaze
Ankara: İmge, Kıta, Ekinoks, Arkadaş Kitabevi
İzmir: Erdoğanlar, Güneş

İnternet satış:
www.idefix.com, www.kitapyurdu.com, www.kitapyeri.com,
www.dr.com.tr www.netkitap.com, www.hermeskitap.com,
www.babil.com, www.1001kitap.com.tr, www.kitapdenizi.com,
<http://www.finalpazarlama.com>, <http://www.kitapsan.com.tr>

OZAN YAYINCILIK LTD.

Alemdar Caddesi Güzel Sanatlar Sk. No: 13 Çağaloğlu İstanbul

Tel: 212.511 93 95 - 520 43 90 Faks: 212.527 98 47

Email: info@ozanyayincilik.com Web: www.ozanyayincilik.com

*Masal kitabımı torunlarım Alim Diyar,
Deniz Yusuf, Devin, Lorin, Avin ve Hevin'e
bağışlıyorum."*

*"Ben sadece kendimi tedavi etmek için
yazıyorum "*

Angelina Joliele

*"Dilini kaybeden bir ulus inancını,
kültürünü, geleneğini, geçmişini de
kaybeder"*

Seyfettin Elaldı

*Gerçekten kendimi tedavi etmek için yazdım,
yazıyorum.*

Hıdır Dulkadir

Hıdır Dulkadir kimdir?

1952 (Dersim) Tunceli ili, Kortu (Meşe Yolu) köyünde doğdu. İlkokulu köyünde 1967'de bitirdikten sonra ortaöğrenimini 1975'te, Tunceli Merkez Kalan Lisesi'nde tamamladı.

1976 yılında Tunceli Kapalı Cezaevi'nde tutuklu kaldı. Daha sonra Diyarbakır (DGM) Devlet Güvenlik Mahkemesinde TCK' 142/1, 142/3, 312, 173 maddelerinden yargılandı.

1 yıla yakın Diyarbakır Kapalı Cezaevi'nde kaldı. Eylül 1976 tarihinde Diyarbakır Cezaevi'nden tahliye oldu. Ağustos 1979 yılında yurtdışına çıkmak zorunda kaldı. Yurt dışına çıkmadan önce okul tatillerinde, İstanbul Tah-takale, Eminönü ve diğer semt pazarlarında hamallık yapılarak okul masraflarını, günlük giderlerini ve biraz da aile bütçesine katkıda bulunmak için çalıştı. Yurt dışına çıktıktan sonra gelen 12 Eylül 1980 darbesinde yeniden arandı. Daha sonra mahkeme kararı ile 1987 yılında açılan davalardan beraat edince İçişleri Bakanlığı kararıyla yeniden Türkiye'ye girip çıkma olanağına kavuştu. Hâlâ Almanya'nın Duisburg kentinde yaşıyor, evli, dört çocuk babası ve altı torun dedesidir.

2001 yılında "Dersim yöresine ait üç efsane" ile yazın hayatına başladı. İlk denemeleri 2004 yılında Dersim Milletvekili Av. Hüseyin Aygün'ün sahibi olduğu yerel Munzur Haber gazetesinde tefrika edildi. Öykü, masal, anı, deneme yazıyor, efsane ve fıkralar derlemeleri yapıyor. TRT-TSR (Türkiye'nin Sesi Radyosu)'nun 2006 yılında açtığı bir yarışmada öykü dalında "özendirme" ödülüne layık görülen Dulkadir'in Çoban Silo'nun Adamı adlı öyküsü, "EVİNDE

YABANCI" başlığıyla yayınlanan seçkide yer aldı. "Kannun'un Kestiği Parmak Acımaz" başlıklı öyküsü ise Fakir Baykurt Edebiyat İşliğı'nce yayınlanan "SÖZ UÇAR YAZI KALIR" adlı kitapta Türkçe ve Almanca olarak yer aldı.

2009 yılında Tij Yayıncılık'tan "MUNZUR'A AKAR YÜREĞİM" adlı ilk öykü kitabı, 2011 yılında Kalan Yayıncılık yayınları arasında "Dersim Halk Edebiyatından Örnekler-PEPUGÊ DES U DI KOWU" 80-100 yıllık DERSİM ağıtlarını kısa öyküleri ile Kırmancı ve Türkçe olarak iki dilde yayımlandı. 12 yıllık bir çalışmanın ürünü olan yöresel KUTSAL MEKÂNLARIMIZ VE EFSANELER, her yıl bir eser bırakma şartı ile YÜREĞİM DERSİM'DE KALDI, VAROLDUĞUM TOPRAKLAR DERSİM, MUNZUR'a AKAR YÜREĞİM 2. Baskı, DERSİM'İN KUTSAL MEKÂN LARI 2. Baskı ve DERSİM FIKRALARI eserleri OZAN Yayınlarında yayımlandı. Son olarak GÖÇ-İNSAN-EDEBİYAT 60 UZUN YIL

Avrupa Türkiyeli Yazarlar Grubu ATYG'nin ortak Antoloji kitabında hikâyeleri yer aldı.

Hıdır Dulkadir, Tunceli Emek gazetesi, Munzur-Dersim Etnografya dergisi, Berfin Bahar dergisinde "Hikâye, Deneme, Derlemeler" yazdı ve yazmaya devam ediyor. Dersim'de İklim gazetesinde köşe yazarlığı yaptı. Munzur Haber, Dersim Post (Köln) gazetelerinde öykü, makale, deneme, gezi yazıları ve tanıtım yazıları yazdı. Bu gazete ve dergilerden başka Gomanweb, Gomemiş, Kortu (Köyü) adlı internet siteleri ve Dersim'de yayın hayatına devam eden BEZUVAR, MA, PİLTAN dergilerinde kendi anadili Kırmancı dilinden masallar yayınlanmaktadır. "Dersimde Kırk Gözeler" Dergisine yazılar yazdı.

İÇİNDEKİLER

<i>Sunu</i>	11
<i>Masallar</i>	13
<i>Tilki Masalı</i>	15
<i>Gülperi ile Gülabi</i>	21
<i>Küçük Hekim ve Şahmeran</i>	27
<i>Kartal ile Yılan</i>	37

ZAZACA DERSİM MASALLARI

<i>Bıza Vite</i>	45
<i>Sanika Xotoy</i>	47
<i>Sanika Mori ve Feqiri Ra</i>	53
<i>Bilanê Çêyi Kamo?</i>	57
<i>Felek</i>	63
<i>Pasa ve Berzingani Ra</i>	67

Mitik öykülerin başında gelen MASAL, "Bir varmış bir yokmuş, evvel zaman içinde, kalbur saman içinde, cinler cirit atarken... tekerlemeleri ile başlar. Genellikle halkın yarattığı, ağızdan ağıza, kuşaktan kuşağa sürüp gelen durum ve olayları, olağanüstü kahramanlara bağlayarak anlatılan halk öykülerine masal denir.

Masallar tamamıyla hayal ürünüdür. Gerçekle bir bağı yoktur.

Masallarda iyilik-kötülük, doğruluk-haksızlık, adalet-zulüm gibi kişilerin mücadelelerinden söz edilir.

Masalların sonunda ise olumlu bir sonuca bağlanır. "Onlar ermiş muradına biz çıkalım kerevetine" bitiş tekerlemesi ile son bulur.

Sunu

Bundan 50-60 yıl önce anne, baba, dede, nine ya da yaşlılarımızdan herhangi biri biz çocuklara saatlerce masal ve hikâyeler anlatırlardı. Halk arasında bu anlatıcılara "Sayir ya da Bilgen" deniliyordu. Ve biz bıkmadan, usanmadan onları horozlar ötünceye ve sabahın şafağı sökünceye dek dinlerdik.

Büyüklerimiz özellikle masalları bize kış aylarında anlatırlardı. Köy ve yaylalarda bahar, yaz ve sonbaharda iş çok olurdu. Kış günlerinde ise yağan kardan ötürü köy yolları ulaşımına kapanır mecburen herkes evlerine tıklırdı, fazla iş olmadığı için de aile fertleri sıcak sobanın ya da ocakta alev alev yanan ateşin önünde bir araya gelirdi. Büyüklerimiz HZ. Ali'nin cenk hikâyelerini anlatmaya bir başladı mı sabahlardık. Şahmeran, Tilki ile Keçi, Kurt ile Kuzu... sobadaki, ocaktaki ateş küle döner, uykusuzluktan başımız bir öne bir arkaya düşse de dinlerdik.

O zamanlar radyo, televizyon gibi kitle iletişim araçları köylerde yoktu. Ya da radyo çok nadiren vardı. Bu iletişim araçları çoğaldıkça halk arasında anlatılan hikâye, masal, dengbej ve fıkralarda oldukça gerileme oldu. Aklımda kalanları kurtarmak için, ben de yazıya döktüm. Masallar birer mitik öyküdür. Ya da olağanüstü olayların, olağanüstü kahramanların anlatıldığı sözlü edebiyat ürünleridir. Bu mitik[1] öykülerin unutulmaması için aklımda kalanları derlemeye çalıştım, çalışıyorum. Saklı kentim Dersim'e her izine gittiğimde mutlaka birkaç tane masal ve hikâye ile dönmezsem, kendimde bir eksiklik hissederim.

Saklı kentime giderken, yanımda ses kayıt cihazım, fotoğraf makinem, defter ve kalemim eksik olmaz. Gençler çoktan bu "Masal kültürü"nü unutmuşlar. Çay bahçelerinde, Munzur ve Harçık Suları kıyısında beyaz saçlı yaşlı insanlar tercihimdir. Merhabalarla kendilerine yaklaşıyor, tolaşıyorum. Hâl hatır sorduktan sonra, kendimi tanıtıyorum. Ya çay kahve ısmarlıyorum ya da onlar bana ısmarlıyorlar. Çaylarımızı yudumlarken, koyu bir sohbetten sonra, ürkütmeden yavaştan konuya giriyorum. "Bana bir masal anlatın!" diyorum.

"Ne yapacaksın masalı? Halk çoktan unuttu bu masalları!" diyor yaşlılardan biri.

"Bunlar bizim kültürümüz, bunlar bizim edebiyatımız, anne ve babamızın bize anlattıkları mitik öyküler. Biz de bir başkasına çocuklarımıza, torunlarımıza anlatalım, yazalım ki unutulmasın bu kültür." diyorum.

"Tamam." cevabını alınca, basıyorum ses cihazının düğmesine.

Masallara geçmeden önce borç bildiklerim dostlarıma:

Masalıcı Dede de diyebileceğim roman, hikâye, şiir yazdığı gibi çocuklara masal yazan, yıllardır kalemi ile uğraş veren 2001 yılından beri üyesi olduğumuz DFBK-G (Duisburg Fakir Baykurt Edebiyat Kahvesi-Grubu), ATYB (Avrupa Türkiyeli Yazarlar Birliği) yönetiminde öğretmen ve yazar Kemal Yalçın'a Edebiyat Bahçesi.net WEB sitesinin sahibi ve yazar, Türkçe masallarımın editör Necmettin Yalçınkaya, 1974-75-76 yıllarında Fatma Yıldız (Kara Fatma) adı ile tanıdığım Kırmızıköprü (Pırdo Sur), Pülümür civar köylerinde beraber çalıştığım yol ve siyaset arkadaşımın oğlu Kırmancı masallarına editörlük yapan Hawar Tornâcengi arkadaşına teşekkür ediyorum. Hawar'ın annesi Fatma Yıldız 29.11.1985 yılında Hakk'a kavuştu. Fatma Yıldız gül ve nergisler arasında, yıldızlar yoldaşı olsun.

Masallar

Eskiden, özellikle kışın gecelerin uzunluğu nedeni ile erken uyuyan olmazdı. Sobanın ve ocakta yanan ateşin etrafında yaşlılarımız toplanırdı. Odun yoksa soba yanmıyorsa biz çocuklar üşürdük. Annelerimiz bizi ya yatağa ya da küllenmiş, korlaşmış ocak ve sobada yanan meşe odunlarının önünde toplardı. Anne, baba, ninemizin ya da dedemizin dizlerinin dibine oturur, başımızı onların dizine koyar, "Hadi bize masal anlatın." derdik. Anne, baba ya da bir başkası başlardı masal anlatmaya. Sonu gelmezdi masalların. Ayı ile Tilki, Kurt ile Koyun, Kurt ile Keçi, Kedi ile Fare, Battal Gazi, Hz. Ali'nin cenkleri, Şah Maran masalları en çok sevdiklerimizdi. Masal dinlerken uykuya daldığımız, başımızın bir aşağı bir yukarı düşüp kalktığını gören büyüklerimizin bizi yatağa yatırdığı da olurdu. Şafak söker ve horozlar öterdi ama masal bitmezdi.

Bir de Dersim ile ilgili katliamlar, yoksulluklar, açlıklar, aşiretler arasındaki kavgalar, aşklar anlatılırdı. Herkesin gözleri yaşarırdı.

Hıdır Dulkadir

TİLKİ MASALI

Bir varmış bir yokmuş. Xece adında yaşlı bir nine varmış. Ninenin de Kole adında bir keçisi varmış. Keçi, "Mee, meee, mee..." diye meleyip duruyormuş. Nine her akşam keçisini sağıyormuş. Süt dolu olan kovayı da kocaman bir sepetin altına saklıyormuş. Ninenin evde ol-

madığı bir akşam kurnaz tilki eve dalıvermiş. Sepeti devirip sütü içmiş. Bir-iki gün bu böyle devam etmiş. Yaşlı nine şimşir¹ gibi keskin dahreyi alıp tilkiye pusu kurmuş. Tilki sepeti devirip sütü içmek istediği anda kuyruğundan yakalayıp, dahre² ile tilkinin kuyruğunu koparmış. Tilki neye uğradığını şaşırmış. Tilki, nineye yalvarmış yakarmış:

"Xece Nine ne olursun kuyruğumu geri ver, ben işimi hep bu kuyruğum ile yapıyorum." demiş.

Nine, tilkiye:

"Git içtiğin sütümü getir, sana kestiğim kuyruğunu geri veririm." demiş.

Tilki gider ayak keçiye yürümüş. Yalvarmış yakarmış:

"Keçi kardeş. Bana biraz süt ver. Sütü getirip nineye vereceğim. Nineden kuyruğumu geri alacam. Kuyruğum ile işimi yaparım." demiş.

Keçi:

"Tilki tilki, pis tilki git bana biraz yaprak getir. Yapraklı yiyeyim ki bana süt gelsin. Şu iri yarı memelerime süt dolsun ki sana süt vereyim." demiş.

Tilki kocaman ağacın altına gitmiş. Sivri burnunu yukarı kaldırmış. Ağaca yalvarmış, yakarmış:

"Ağaç, bana biraz yaprak ver. Yapraklı keçiye vereceğim. Keçi bana süt verecek. Sütü götürüp nineye vereceğim. Nine bana kopardığı kuyruğumu geri verecek. Kuyruğumla işimi yaparım." demiş.

Ağaç:

¹ Şimşir. Kılıç

² Dahre: Şimşir gibi keskin alet

"Git bana bir kova su getir, köküne dök ki dallarım yersin sana yaprak vereyim." demiş.

Tilki çeşmeye gitmiş. Şırl şırl soğuk suları akan çeşmeye:

"Bana bir kova su ver. Suyu ağaca vereceğim. Ağaçtan yaprak alacam. Yaprığı keçiye vereceğim. Keçiden de süt alıp nineye vereceğim. Nine de bana kuyruğumu geri verecek. Kuyruğumla işimi yaparım." demiş.

Çeşme:

"Git paşanın kızına söyle, gelsin üstümde şakır şukur oynasın. Gönlüm, güllerim açılsın ki sana bir kova su vereyim." demiş.

Tilki kesik kuyruğunu sallaya sallaya, paşa kızının yanına varmış:

"Paşa kızı, paşa kızı! Sen koskocaman paşa kızıydın. Güzelsin, içilecek bir damla su gibisin. Her gencin kalbinde yer edinensin. Gel bu çeşmenin başında biraz oyna. Çeşme bana su verecek, suyu ağaca vereceğim. Ağaç bana yaprak verecek. Yaprığı keçiye vereceğim. Keçi bana süt verecek. Sütü nineye vereceğim. Nine bana kuyruğumu verecek. Kuyruğumla işimi yaparım." demiş.

Gönlü, gülleri açılan paşa kızı:

"Git bana bir çift kabaralı iskarpin getir ki gelip çeşmenin başında şakır şukur oynayacam." demiş.

Tilki kunduracıya gitmiş:

"Kunduracı, kunduracı, keçi sakallı kunduracı. Bana bir çift kundura ver. Kunduraları paşa kızına vereceğim. Paşa kızı gelir çeşmenin başında şakır şukur oynayacak. Çeşme bana su verecek. Suyu ağaca vereceğim. Ağaç bana yaprak verecek. Yaprığı keçiye vereceğim. Keçiden

süt alacam. Sütü nineye vereceğim. Nineden kuyruğumu alacam. Kuyruğum ile İşimi yaparım.” demiş.

Kunduracı:

“Git bana birkaç tane yumurta getir.” demiş.

Tilki gıt gıt gıdıklanan tavuğa gitmiş:

“Pis tavuk pis tavuk! Bokta otlanan tavuk bana birkaç tane yumurta ver. Yumurtaları kunduracıya vereceğim. Kunduracıdan ayakkabıları alacam. Ayakkabıları paşanın kızına vereceğim. Paşa kızı gelip çeşmede raks edecek. Çeşme bana su verecek. Suyu ağaca vereceğim. Ağaçtan yaprak alacam. Yaprığı keçiye vereceğim. Keçiden süt alacam. Sütü nineye vereceğim. Nineden kuyruğumu alacam. Gece gündüz kuyruğumla, işimi yaparım.” demiş.

Tavuk:

“Pis sensin kurnaz tilki. Git bana biraz yem getir.” demiş.

Tilki koşa koşa ambara gitmiş:

“Ambar ambar bana biraz yem ver. Yemi tavuğa vereceğim. Tavuktan yumurta alacam. Yumurtaları kunduracıya vereceğim. Kunduracıdan ayakkabıları alacam. Ayakkabıları paşanın kızına vereceğim. Paşanın kızı gelip çeşmede raks edecek. Çeşmeden su alacağım. Suyu ağaca vereceğim. Ağaçtan yaprak alacam. Yaprığı keçiye vereceğim. Keçiden süt alacam. Sütü nineye vereceğim. Nineden kuyruğumu alacam. Kuyruğumla işimi yaparım.” demiş.

Ambar:

“Bak dış cephemde çatlaklar var. Biraz hayvan pisliği getir, üzerime sıva yap ki içeri su sızmasın. Sana biraz buğday vereyim.” demiş.

Tilki öküzün yanına koşmuş:

"Kara gözlü, hilal boynuzlu öküzüm bana biraz mayı-sından ver. Ambarın üstünü sıra yapacağım. Ambardan yem alacam. Yemi tavuğa vereceğim. Tavuktan yumurta alacağım. Yumurtaları kunduracıya verecem. Kundura-cıdan ayakkabıları alacağım. Ayakkabıları paşanın kı-zına verecem. Paşanın kızı gelip çeşmede raks edecek. Çeşmeden su alacağım. Suyu ağaca verecem. Ağaçtan yaprak alacağım. Yaprığı keçiye verecem. Keçiden süt alacağım. Sütü nineye verecem. Nineden kuyruğumu alacam. Kuyruğumla işimi yaparım." demiş.

Öküz:

"Git bana biraz saman getir." demiş.

Tilki hemen samanlığa koşmuş:

"Samanlık, samanlık! Bana biraz saman ver. Samanı öküze vereceğim. Öküz bana mayıs verecek. Mayısı gö-türüp ambara süreceğim. Ambar bana yem verecek. Yemi tavuğa vereceğim. Tavuktan yumurta alacam. Yu-murtaları kunduracıya vereceğim. Kunduracıdan ayak-kabıları alacam. Ayakkabıları paşanın kızına vereceğim. Paşanın kızı gelip çeşmede raks edecek. Çeşmeden su alacam. Suyu ağaca vereceğim. Ağaçtan yaprak alacam. Yaprığı keçiye vereceğim. Keçiden süt alacam. Sütü ni-neye vereceğim. Nineden kuyruğumu alacam. Kuyru-ğumla işimi yaparım." demiş.

Samanlık:

"Git üstümü loğla" demiş.

Tilki damın üstüne çıkmış çıkmasına da, bakmış ki da-mın üstünde loğ filan yok. Kesik yarım kuyruğu ile po-posunu biraz sağa biraz sola sürmüş. Damın üstündeki çatlakları az da olsa kapatmış. Samanlıktan saman almış. Samanı öküze vermiş. Öküzden mayıs almış, mayıs ile

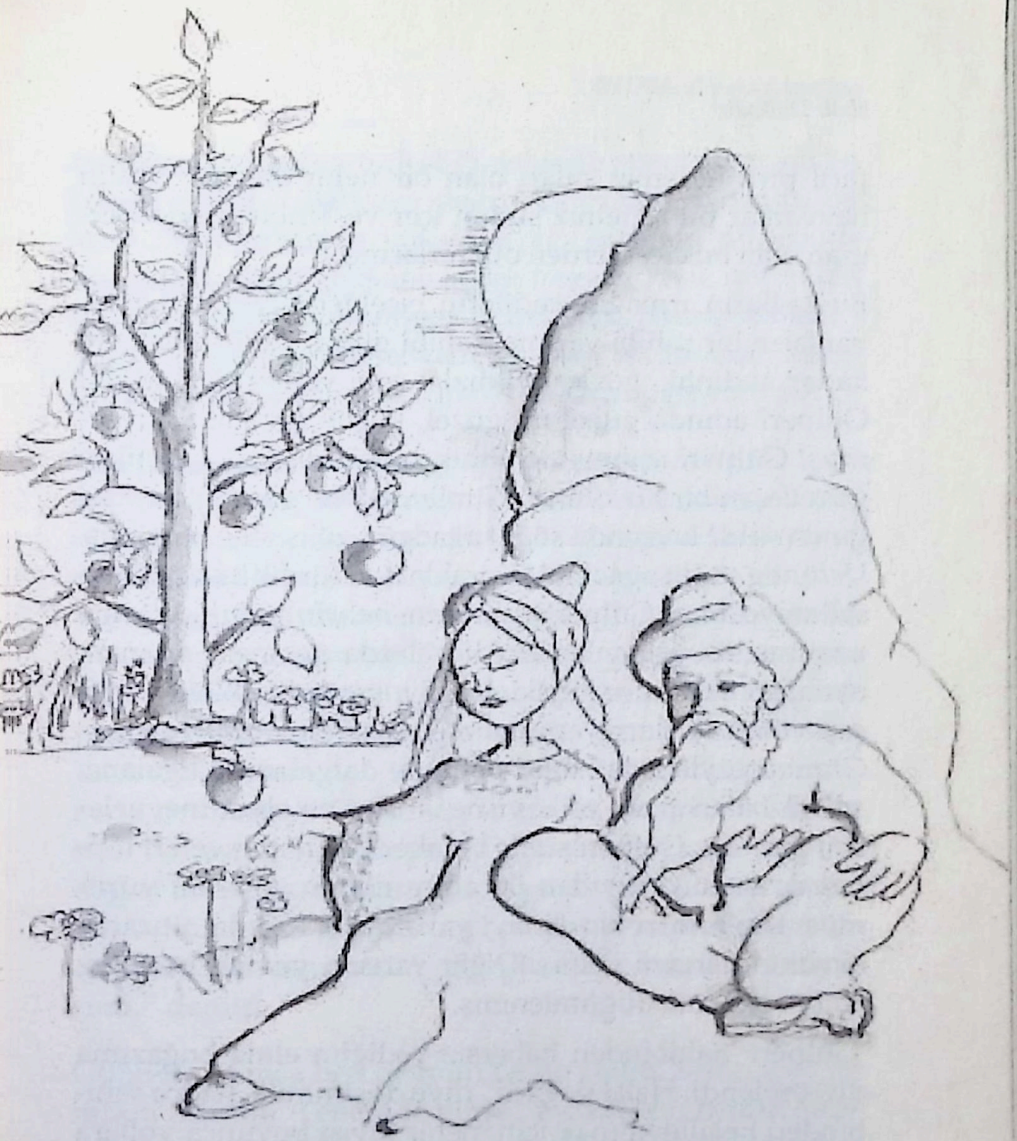
ambarın çatlaklarını sıvamış. Ambardan yem almış. Yemi tavuğa vermiş. Tavuktan yumurta almış. Yumurtaları kunduracıya vermiş. Kunduracıdan iskarpin almış. İskarpinleri paşanın kızının ayağına giydirmiş. Paşanın kızı gitmiş çeşmede şakır şukur raks etmiş. Çeşme su vermiş. Suyu ağacın köküne dökmüş. Ağaçtan yaprak almış. Yaprığı keçiye yedirmiş. Keçiden süt almış. Sütü nineye vermiş. Tilki bu kadar uğraştan sonra, kopuk kuyruğunu nineden geri almış. Tilki sevinmiş, mutlu olmuş. Sabah akşam işine gücüne nineden aldığı sağlam kuyruğu ile devam etmiş.

Kaynak:

Kırmancki/Zaza dilinden anlatan: Mehmet Yıldırım

Türkçeye çeviren:

Hıdır Dulkadir

GÜLPERİ İLE GÜLABİ

Bir varmış bir yokmuş. Çok yüksek iki dağın arasında binbir çeşit çiçekle bezenmiş, bir o kadar da yerde sürünen, uçan ve yürüten hayvanların yaşadığı bir vadi varmış. Bu vadide kilometrelerce uzunluğunda fusur fusur,

pırıl pırıl tertemiz suları olan bir nehir varmış. Bütün hayvanlar bu tertemiz sudan içer ve binbir derde derman olan bu çiçeklerden otlanırlarmış.

Bu dağların, ırmağın, vadilerin, çiçeklerin, yayla ve hayvanların bir sahibi varmış. Sahibi güneş kadar sıcak, ay kadar aydınlık, gözleri yıldızlar gibi yanan peri misali Gülperi adında güzel mi güzel, küçük bir kız yaşıyormuş. Gülperi açılmış, saçılmış, büyümüş, gün geçtikçe güzelleşen bir kız olmuş. Günlerden bir gün öğlen sıcağında nehir kıyısında söğüt ağacının gölgesine oturmuş. Üstünde söğüt ağacının yaprakları püfür fufür rüzgârda sallanıyormuş. Gülperi ayaklarını nehrin soğuk sularına uzatmış. Karşı kıyılardaki kayalarda gezinen, otlanan, oynayan ceylan ve geyikleri izliyor, mari kekliğin, çeşit çeşit öten kuşların armonileşen seslerini dinliyormuş. Gümbürtüyle akan sular üstünde dalgalana dalgalana, sulara batan çıkan erik, vişne, armut ve elma meyvelerini görmüş. Gülperi su ile beraber gelen meyveleri toplamak istemiş. Kıyıda iki adım nehrin sularına yürümüş. Kıpırmızı bir elmayı yakalamış. Kıyıda oturarak elmanın yarısını yemiş. Diğer yarısını yemek isterken, elma boğazına düğümlenmiş.

Gülperi 'Sahibinden habersiz yediğim elma boğazıma düğümlendi. Helal değildi.' diye düşünmüş. Bahçe sahibinden helallik almak için, nehir kıyısı boyunca yollara düşmüş. "Ha buradadır, de şuradadır" derken bir yerde elma bahçesini görmüş. Vadiden nehre süt gibi bembeyaz akan bir dere görmüş. Durup hayretle süt gibi beyaz akan dereye bakmış.. Bu inanılmaz hikmete akli ermemiş. Süt ile beraber akan birkaç elma ve diğer meyveleri görünce içine bir umut doğmuş. Meyvelerden birer tane almış. Gülperi dere kıyısını takip etmiş. Az gitmiş uz gitmiş, dere tepe düz gitmiş. Çok yol yürütmüş. Nice tepeleri, sarp dağları oba ve derin vadilerden geçmiş.

Gülperi iki derenin birleştiği noktada güzel mi güzel bir bahçe görmüş. Bahçeye doğru yürümüş. Bahçenin bir kenarında yükselen yüksekçe bir kayanın gölgesinde oturan ak sakalı göğsüne kadar uzanan yaşlı, nur yüzlü bir ihtiyar görmüş. Gülperi bir bakmış patır patır ağaçlardan düşen meyveler derede akan sütün içine düşüyormuş. Süt, meyveleri ırmağın sularına katıyormuş.

Yaşlı adamın evi dağ ile gökyüzü arasında sıkışan daracık, derin bir vadideymiş. Gülperi sıkıla sıkıla, utana utana, çekine çekine yaşlı, ak sakalı göbeğine kadar inen, nur yüzlü adama yanaşmış. "Merhaba amca." demiş. Yaşlı adam "Merhaba kızım merhaba, hoş geldin. Gel kızım gel güneşte durma. Şöyle kayanın gölgesine, yanıma otur." demiş. Gülperi, yaşlı, ak sakallı, nur yüzlü adamın yanına oturmuş. Gülperi kendi kendine "Olsa olsa bu Xızır Aleyiseldamdır." demiş. Yaşlı adam Gülperi'ye yüzünü çevirmiş. "Kızım sen in misin, cin misin, kimsin sen? Nerden gelip nereye gidiyorsun? Bugüne kadar bu dağlar arasında, bu dar vadide, geyik ve ceylanlarımdan başka ben insan görmedim. Şu vadide hayvanlarım, çiçeklerim çok ama senin gibi güzel bir kızı ilk görüyorum." demiş.

Gülperi: "Amca ben ne inim ne de cinim. Senin gibi bir insanı âlemim. Tepemde güneş, ayaklarımı nehrin sularına koymuş, dinleniyordum. Nehir suları ile beraber meyveler akıyordu. Elim uzattım bir kırmızı elma yakaladım. Elmayı yarıya kadar yedim. Kalan yarısını da yemek isterken elma boğazıma düğümlendi. Haramdır, sahibinden helallik almam için, nehir kıyısını takip ettim. Dereden nehre akan sütü görünce, durup şaşkın şaşkın baktım. Süt ile beraber çeşit çeşit meyveler suların üstünde akıyordu. Bu ak sütü takip ettim. İz beni sizin gibi güzel, nur yüzlü adama getirdi." demiş.

Nur yüzlü, ak sakallı yaşlı adam: “İz seni doğru yere getirmiş kızım. Ben de bu vadide yalnız yaşayan yaşlı bir insanı âlemim. Bu geyiklerim, ceylanlarım ve kör bir oğlumdan başka kimsemiz yoktur. Görüyorsun, yüzlerce geyik ve ceylanlarımı kimse sağlamadığı için memelerinden akan süt ağılın önünden dereye akıyor. Dere doğruca kıyılarında gezdiğin nehre ulaşıyor. O elma ve diğer meyveleri ben dereye akan geyiklerimin sütünün içine attım. Olur ya! İhtiyacı var, birileri alsın yesin diye. Yani süte attığım elma aramızda bir elçilik görevini yaptı. Demek ki nasip senin gibi güzel kızınmış. Kimine niyet kimine kısmet. Sen bana Munzur Baba’nın gönderdiği bir elçisin. Benim kör bir oğlum, geyik ve ceylanlarımdan başka kimsem yok. İstersen bizimle kal, istersen git. Ama sana yediğin elmayı helal etmem için, bir şartım var. Şartım şudur, güzel kızım: Ölüm biz insanlar içindir. Bugün varım yarın ölü, kara toprak olurum. Ölümden sonra, nur yüzlü, gözleri kör bu dağ başında, yazı yabanda, yalnız başına yaşayan oğlum ne yapar, kim bakar? Bu oğlum ile evlenirsen ben elmayı ve hakkımı sana helal ederim.” demiş.

Gülperi ile yaşlı adam yürümüşler. Ak sakallı adam güneşe karşı yaptığı üç göz tek katlı evinde oturan kör çocuğun yanına varmışlar. Çocuk çok güzel, nur topu gibi delikanlıymış. Adı ise Gülabi’ymiş. Yaşlı adam oğluna: “Bak oğlum Gülabi bu dünya güzeli Gülperi’yi sana Munzur Baba göndermiş. Senin gözlerin görmez ama ben görüyorum. Periler kadar güzeldir. Tanrı benim dualarımı kabul etti. Dereden akan geyiklerimin sütü ile Gülperi kızıma birkaç elma gönderdim. Elmalardan birinin yarısını yiyen Gülperi diğer yarısını yemek isterken elma boğazına düğümlemiş. Sahibinden yani benden helâllik almak için bunca yolu teperek bize gelmiş.

Gülperi kızıma elmayı helâl etmek için seninle evlenmeyi şart koştum. Sen Gülabi oğlum bu dünya ve dağlar güzeli Gülperi ile evlenmek istiyor musun?" demiş.

Gülabi: "Baba ben bir kör derviş âlemim. Gülperi benim gibi kör birini kabulleniyorsa, ben neden evlenmeye-yim?" demiş.

Aradan günler geçmiş. Ak sakallı, nur yüzlü adam, Allah'ın huzurunda ikisinin nikâhlarını kıymış. İkisinin gönlünü, vücutlarını birleştirmiş. Ne yazık ki ak sakallı, nur yüzlü adam, nevrozların, binbir çiçeğin açtığı bahar ayında Hakk'a yürümüş. Onun ölümünden sonra, Gülperi ile Gülabi'nin mutlulukları çok fazla sürmemiş.

Bu vadi yasaklar kentinden çok uzakmış. Başka bir ülkenin askerleri o güzelim dağlarını, ovalarını, vadilerini, yaylalarını işgal etmiş. Karınca gibi asker gelmiş Gülperi ile Gülabi'nin yaşadığı saklı kentin dağlarına. Gelen askerler köyleri yakıp yıkmış, ormanları ateşe vermiş, söndürmeden çekip gidiyorlarmış. Onlar ise kendilerine kötülük yapmasınlar diye, askerlerden hep kaçıyorlarmış. İşgalci askerler geyik ve ceylanları öldürerek etinden kavurma yapıyorlarmış. Hem yiyor hem de ailelerine, uzak kentlere gönderiyorlarmış. Gülperi ile Gülabi askerlerden sürekli kaçıyorlarmış. İhtiyar babası Hakk'a kavuştuktan sonra, çok yoksul ve perişan olmuşlar. Saklandıkları nehir kıyısında bir mağara kovuğunda işgalci askerlerce çevrilmişler. Gülperi: "Gülabi bize kurtuluş yok. Sen kör, ben ise dünya güzeli bir gelinim. Bu Mervanlar senin yanında bana kötülük yapacaklar. Benimle gönül eğlendirecekler. Bu yüksek kayadan şu asi nehrin sularına (Munzur) benimle kendini atmaya razı mısın?" demiş.

Gülperi ile Gülabi el ele tutuşarak işgalci askerlerin eline geçmemek için kendilerini metrelerce yüksekliğindeki

kayalardan nehrin asi sularına bırakmışlar. Son sözleri "Şerefsizce ölmektense, şereflice ölmeyi tercih ediyorum!" olmuş.

Onlar ermiş muradına, biz kaldık kerametine.

Anlatan: Hıdır Dulkadir

KÜÇÜK HEKİM VE ŞAHMERAN

Bu masalı süt annem Elif Arslan'a adıyorum. Çünkü o da bir kadın cerrahı. Topladığı otlardan çeşit çeşit ilaçlar yapardı. Saygıyla anıyorum. Ruhü şad olsun.

Oyun yazarı, Alman Heiner Müller şöyle diyor:

*"Ben yalnızca duvara karşı yazabilirim.
Duvar olmazsa düşüncem de olmaz."*

(Clément 1996-41)

Bir varmış bir yokmuş, tek bir Hakk'ın kulunun olmadığı Hozat ilçesinin kuzeyinde Küçük Munzurlar olarak da anılan Yılanlı Dağı'nda Şahmeran adında, başı insan gövdesi olan bir yılan yaşamış. Dağın en uç noktalarının birinde, sarmaş sarmaş yemyeşil otlar, ağaçlar, çeşit çeşit, renk renk çiçekler, kardelenler, beyaz zambaklar, kulaklarının altında kanat çırpın kuşların sesi, kayadan kayaya sıçrayan, dere kıyısında ceviz ağaçlarına tırmanan sincaplar, bal arıları, süslü püslü kelebekler, ağaçların kök, dal ve yapraklarında sürünerek yürüyen kırkayaklı tırtıllar, dere ve şelalelerde ince ince, çağala çağala, şırl şırl akan sular, yağmur çiselerken güneş ışınlarının sulara vuruşu... üç renkten oluşan ışınların tepeden teppeye, dağdan dağa, dereden dereye uzanan hilal şeklinde sarı kırmızı yeşil (Tirija Mihemed Oli 1) renklerin, ağaç yaprakları, otların, dikenlerin arasında geçtiğini seyretmek, ceylan yavrularının hoplaya zıplaya, cilvelleşmeleri, kocaman kocaman hilal şeklinde yan yana geriye doğru giden boynuzlu dağ geyikleri (Bezuvar), Thüye'nin gecenin karanlığında mani okuması, ay ışığında sivri burunlarını gökyüzüne kaldırarak uluyan kurt ve çakal sürüsü, yer yer uzak ve yakınlardaki evlerde alev alev yanan kızıl ışıkların parlaması, yıldız kayması, doğa ana ile kucaklaşmış insana ferahlık veren bir alan varmış.

İşte bu yörede hekim olan yaşlı bir zat yaşıyormuş. Bu yaşlı hekim yaşadığı yerde yetişen bin beş yüz çiçekten yaptığı ilaçları halka dağıtıyor, onlardan para almıyormuş. Herkesin sağlıklı, huzurlu, kavgasız, gürültüsüz, barışçıl, komünleşerek kardeşçe bir düzen yaşamasını can-ı gönülden istiyormuş. Bu adamın çok sayıda kitabı, sıra sıra raflara dizili kocaman bir kütüphanesi varmış. Hekim adam doğa ile haşır neşir olmadığı vakit bol bol

kitap okuyarak araştırıyormuş. Kitapların tümü doğayla ilgili kaynaklarmış. Kitapları okuyor, doğada yetişen binbir çiçekten ilaçlar ürettiyormuş. Onun için bu yaşlı adama herkes "Hekim" ya da "Cerrah" adını vermiş. Baş, dişi, gözü, karnı ağrıyan, kolu, bacağı kırılan herkes bu yaşlı hekime koşuyormuş. Hekim adamın tek düşüncesi 'Ölümünden sonra, bu kadar kitaplarım ne olacak?' imiş. Bir şey var ki bu ihtiyar cerrah o güne kadar evlenmemiş. Ama ölünceye kadar bekâr kalacak değil ya!

Bir gün köylüler bu yaşlı hekimi evlendirmeye karar vermişler. Güzel, genç bir kadınla yedi gün, yedi gece halay ve govend oyunları eşliğinde düğün yapmışlar. Yedi yıl sonra, Hekim'in bu genç kadından nur topu gibi bir oğlu dünyaya gelmiş. Doğan çocuğuna, kendi ismini koymuş. "Hadi senin adın da Küçük Hekim olsun. Adın adım olsun." demiş. Küçük Hekim büyüdükçe, baba Hekim seviniyormuş. 'Emeklerim boşa gitmez, çarçur olmaz, benim doğadan öğrendiğim hekimliğe oğlum devam eder, okur adam olur.' diye düşünürmüş. Bir gün, yaşlı hekim genç karısını yanına çağırması. "Hanım ben yaşlı bir insanım. Bir ayağım çukurda, öteki ayağım öbür çukurdadır. Bir gün Hakk'a kavuşursam oğlumuzu okut. Okusun da benden daha büyük bir hekim olsun." demiş. Vasiyetinden kısa bir süre sonra da Hakk'a yürümüştü. Karısının kollarında son nefesini vermişti.

Yaşlı hekimin genç karısı oğlunu okutup hekim yapmak için elinde ne geliyorsa onu yapmış ama hekimin oğlu bunların hiçbirisine aldırmamış. Okuldan kaçıp orada burada zaman geçiriyormuş. Günü gün etmiş, oyun ve eğlenceden başka bir şey düşündüğü yokmuş. Okumaya hiç hevesi olmayan hekim çocuk, ormandan ilçeye merkebiyle odun taşımaya başlamış. Bu yolla para kazanıyor, kazandığı parayla annesine renk renk valalar, dallı

güllü fistanlar, allı morlu şalvar alıyormuş. Annesi, babasının vasiyetini yerine getirmeyen oğlundan okuma umudunu kesmiş, hep üzülüyormuş. "Mademki babanın vasiyetini yerine getirmedi, okumadın ne yaparsan yap!" demiş.

Bir gün, Küçük Hekim odun toplamak için arkadaşları ile eşeğini dağa sürmüş. Herkes ayrı ayrı yerlere dağılarak odun toplarken, Küçük Hekim'in önüne ansızın bir kuyu çıkmış. Kuyunun üstünde kocaman parlak mermer şeklinde bir sal varmış. Merak etmiş. Salı yana çekmeye gücü yetmeyince arkadaşlarını yardıma çağırmış. "Heey... Koşun loo! Koşun ben burada hazine buldum!" demiş. Arkadaşları etrafını sarmışlar. Onların da gücü ve kuvvetiyle kocaman sal taşını kuyunun başından kenara iteklemişler. Bir de ne görsünler? Kuyunun içi bal ile doluymuş. Kuyunun içindeki bal ha taşı ha taşacakmış. Tepedeki güneş kuyunun içindeki bala vurunca bal pırl pırl parlıyormuş. Balı çıkarmak için, "Sen in, o insin" derken kimse kuyuya inmeye cesaret etmemiş. Sonunda: "Kim balı bulmuş ise o insin," diye anlaşmışlar aralarında. Arkadaşları Hekim'in koltuk altına ip bağlayarak onu derin mi derin kuyuya salmışlar. Küçük Hekim petek petek balları ipe bağlayarak hepsini yukarı çekirmiş. Kuyunun başındaki arkadaşları Hekim'e: "Ee, daha çok bal var mı?" demişler. "Bu son petektir." demiş Küçük Hekim. Son peteği de yukarıya çektiren Hekim'in arkadaşları el birliği ile kuyunun ağzından az evvel çektiği sal taşını yeniden kuyunun üstünü kapatarak, oradan uzaklaşmışlar. 'Başkasının ipi ile kuyuya inme' demişler de inanmamıştım. İşte bu benim başıma geldi diye düşünmüş Hekim. Kör karanlık kuyuda yalnız başına kalakalmış.

Küçük Hekim bağırır çağırmış ama sesini duyan olmamış. Umudu kesilen Hekim el yordamı ile sağını solunu

kontrol etmiş. Etmiş ama karanlıkta hiçbir şeyi görmemiş. Buranın bir mağara koridoru olduğunu tahmin etmiş. Düşe kalka mağaranın kör karanlık koridorunda epey yürümüş. Nihayet uzakta kıl kadar ince bir ışık sızıntısının kuyuya düştüğünü görmüş. Işığı gözetleyerek o tarafa doğru ilerlemiş. Elini ışığın geldiği yere değdirince, gevşek olan kaya parçası "pat" arka boşluğa düşmüş. Bol ışık kümesi kör karanlık kuyuya dolmuş. Karanlığa alışan Küçük Hekim'in gözleri kamaşmış. Elleri ile gözlerini ovuşturup açtığında, dağların doruklarında kızgın güneş karları eritse de yer yer beyaz kar kütlelerini, karşı kayalardan şırıl şırıl akan suları, uçuşan kelebekleri, öten karga, keklik ve Phepug'un anlamlı manisini duyunca buranın Yılan Dağı olduğunu bilmiş. Durup düşünmüş. "Bu kuş uçmaz, kervan geçmez uçurumlardan aşağı nasıl inecem!" Sağına soluna bakmış, her yanı yarmış. Çıplak kayalar, her taraf uçurummuş. Kurtuluşu yok. Ya kendisini kayalardan aşağı azgın sulara bırakacak ya da bu inde ölüp gidecekmış.

Derken sağ yanında bir hışırtı duymuş. Sesin geldiği yöne bakmış. Kayalar arasında yeşillik, yeşillikler arasında çeşit çeşit çiçekler, çiçekler arasında bir kadın başı görünüyormuş.

Yüzü ay gibi parlayan, mavi gözlü bir kadınmış. Kaşları kılıç gibi keskin, kirpikleri tel tel kocamanmış. 'Herhâlde soykırımdan kurtulan kadınlardan biri olmalı.' diye düşünmüş. O çiçekler arasında görünen başa, bir birkaç adım daha yanaşmış. Yüzü kadın yüzü ama gövdesi yılanmış. Kuşkusu, korkusu büsbütün artmış. O an gül yüzlü, yılan kuyruklu güzel kadın dile gelmiş. "Ey çocuk, ey insanoğlu sen kimsin, ne arıyorsun bu yaban kayalar arasında?" demiş, kesik gibi görünen baş. Konuşmaya devam etmiş, güzel yüzlü gövdesi yılan kadın:

"Buraya 'Yılan Dağı' derler. Ben de burada yaşayan tüm yılanların başıyım. Adım, Şahmeran. Yılan Dağı'na, yılanların ülkesine hoş geldin." demiş. Küçük Hekim, konuşan bu güzel, gül yüzlü yılan kadına bakmış. Yılanbaşı kadın bunları söylerken Küçük Hekim'e gülümseyormuş. Bir an da olsa Küçük Hekim'in korkusu geçmiş. Sonra "Ben senin ülkenе gelmedim, güzel yüzlü yılan kadın. Arkadaşlarıma güvenerek içi bal dolu olan kuyuya indim. Balın tümünü yukarıya çektiirdikten sonra, arkadaşlarım beni kör karanlık bu kuyuda bırakıp kaçtılar. Bu ıssız yerden kurtulup anamın dizlerinde uymak, köyüme dönmek istiyorum. Mademki sen büyük o efsanevi Şahmeran'sın, bu ülkenin ve yılanların başısın beni bağışla, izin ver de anama gideyim. Gidip de ellerinden öpeyim. Beni affet, bana yardım et." demiş.

Şahmeran "Ben, sana yardım edemem be hey çocuk! Sen benimle kal. Ben de yalnızım. Bana yoldaş, arkadaş, hevalım olursun. Senin buradan kurtulmana yardım edersem, sen gider benim yerimi diğer insanlara söylersin. O, kimi hain insanlar da gelir beni öldürürler. Ben ölürsem Yılan Dağı bensiz ve yılanlar başsız kalır. Ben onların başı Şahmeran'ım." demiş. Küçük Hekim mecbur kalmış dünyada masalları ile ünlenen Şahmeran'la yaşamaya.

Aradan, günler, aylar, yıllar geçmiş. Şahmeran ile Küçük Hekim çok iyi bir dost olmuşlar. Şahmeran Yılan Dağı'nda yetişen 1500 çiçeği kendisi ile tek tek tanıştırmış. Hangi çiçeğin, hangi hastalığa yaradığını, bir derde bin dermanı olan nergisleri, nevrusları, leleleri, boynu bükük ve güneşe karşı gülümseyen tüm çiçekleri koklatmış. Ne yazık ki Küçük Hekim de toprağından kopartılan bir çiçekmiş. Köyünde yaşamak, annesinin kollarında mışıl mışıl uyumak istiyormuş. Annesini özlemiş, arkadaşlarının ihanetine uğramış biri olarak Şahmeran'a yeniden yalvarmış, yakarmış. "Burası cennet olmalı. Ve

sen bu cennetin ve yılanların başı Şahmeran'sın. Şahlığını ispat et. Beni bu cennet mekânından kopar. At beni köyüme, ben orda kalmak, topraklarımda yeşermek istiyorum." demiş.

Şahmeran, Küçük Hekim'in yalvarıp yakarmaları sonunda, Yılan Dağı'ndan gitmesine razı olmuş. "Hadi git! Git; ama beni sakın ola ki hiç kimseye anlatma. Hiç kimse ile hamama girme. Hiç kimsenin yanında soyunup banyo yapma." demiş. Küçük Hekim, bunları anlamasa da tüm isteklerini kabul etmiş Şahmeran'ın. Küçük Hekim, güle oynaya, koşa koşa köyüne gitmiş. Yıllardır görmediği annesine sarılarak onu koklamış, saçlarını okşamış, yanaklarından bal almış. Öpmüş, öpmüş, öpmüş... Annesine: "Babamın vasiyetini yerine getirme zamanı geldi." demiş. Babasının kitaplarının dizili olduğu kütüphaneye yürümüş. Yaşlı annesinin hiç dokunmadığı kitapların üstüne bir parmak kadar toz yığılmışmış. Kitapları silip süpürmüş, temizlemiş tek tek. Okuyor, ha bire okuyormuş. Şahmeran'dan gördüklerini, öğrendiklerini kitaptakilerle karşılaştırıyormuş. Yıllarca çok okumuş, çok deney yapmış Küçük Hekim ve sonunda halkın karşısına hekim olup çıkmış.

Bir gün Bedri adında bir bey, ansızın amansız bir hastalığa yakalanmış. Her köye, kasabaya, ilçeye haber salınmış. Bütün cerrahları, hekimleri kocaman konağına toplamış. Bu toplantılar, tartışmalar sonunda, Bedri Bey'in hastalığına çare bulan bir cerrah çıkmamış. Bey; zalim Dehak olup çıkmış halkın karşısına. Nihayet bir gün toplantıya katılan köyün delilerinden birinin ağzından bir laf çıkmış. "Beyim; bir çare vardır, var ama!" demiş. Bey daha çok hiddetlenerek fal taşı gibi açılan gözlerini deliye çevirmiş: "Aması ne, be deli adam!" demiş. "Beyim, hastalığınızın tek çaresi Şahmeran'dır." demiş deli adam. Cemaatte olan herkes deli adama dikkat kesilmiş.

“Şahmeran’ın başını kesip etini kaynatır, yağlarını yaranıza sürerseniz, hiçbir şeyciğiniz kalmaz.” İyi de Şahmeran nerde, kim görmüş, kim bulacak, kim getirecek, kim kesecek? Kim soruları devam etmiş. Deli adam, akıllılara akıl vermeye devam etmiş. “Beyim, Şahmeran’ın yanında yaşamış olan her kimse, onunda belden aşağısı yılan derisi gibi pul puldur. Yılan gibidir.” demiş.

Bütün puşili kadınları, şalvarlı köy erkeklerini bir araya getirmişler. Herkesin üstünde elbise varmış. İnsanları çıplak, çıtırçıplak yapmanın çaresini bulamamışlar Tek çaresi varmış, o da onları hamamda görmek. Öyle de yapmışlar. Erkekleri ayrı, kadınları ayrı ayrı hamama sokmuşlar. Hamam odasının duvarına gizli bir delik açtırmışlar. Bedri Bey’in güvendiği yaverlerinden biri bu delikten içerdekilerini gözetliyormuş. Günlerce bu kontrol devam etmiş. Hiç kimseyi belden aşağısı yılan gibi pul pul olarak görmemişler. O muhitte tek bir kişiyi unutmuşlar. O da Küçük Hekim’miş. Bedri Bey’in adamları Küçük Hekim’i yakalayıp getirmişler. Küçük Hekim “huk mık” demiş, ama çaresi yokmuş. Soyundurup hamama sokmuşlar. Gözlenen delikten bunun belden aşağısının yılan olduğunu öğrenmişler. Küçük Hekim kimsenin yanında soyunmayacağını, banyo yapmayacağına dair Şahmeran’a söz ve yemin etmiş ama ağır işkencelere dayanamayarak Şahmeran’ın yerini Bedri Bey’in adamlarına söylemiş.

Bedri Bey’in korucuları dağda etrafını sarmış, yakalamışlar Şahmeran’ı. Şahmeran, Küçük Hekim’e: “Sana güvendim; ama sen beni yakalattın, hainlik yaptın!” demiş. Küçük Hekim ağlamış, sızlamış. “İşkencelere dayanmadım. Cezamı sen ver ya Şahmeran.” demiş. Şahmeran, Küçük Hekim’in dediklerine inanmış. Şahmeran: “O zaman benim başımı sen kes, derimi sen yüz, etimi sen kazanda kaynat. Et suyunu ilk korucuya içir, ikinci

suyu sen iç, etimi de Bedri Bey yesin. Başımı toprağa gömme, onlara verme, sen de kalsın. Sen de kalsın ki efsanevi adım yeryüzünde yaşasın. Kalsın ki; adım şanıım dünyaya yayılsın. Etimin yağlarını Bedri Bey'in yaralarına sür. Üç gün, üç gece sonra bedri Bey'in yaraları tamamen iyileşir." demiş.

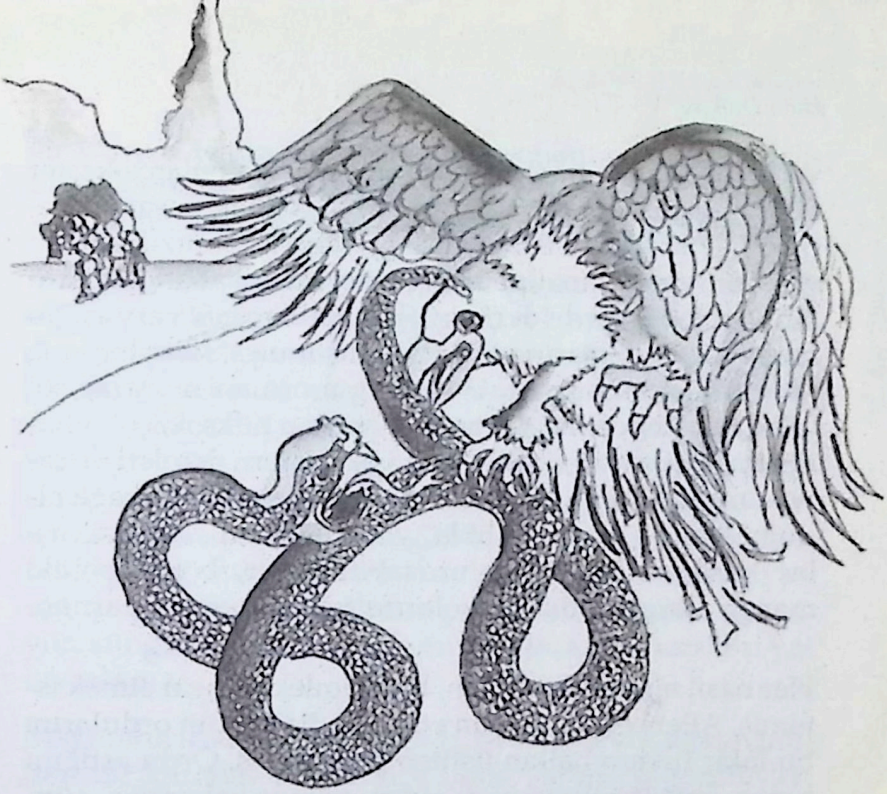
Küçük Hekim bu acıya dayanmamış, hüngür hüngür ağlamış. Bedri Bey'in adamları, Küçük Hekim ile beraber baş kesilen yere gelmişler. Şahmeran: "Hadi artık başımı kesmenin zamanı geldi." demiş. Tekrar etmiş, Şahmeran: "Sirasını şaşırma. Aynen benim dediklerimi yap." Küçük Hekim, Şahmeran'ın başını kesmiş. Tencerede etlerini kaynatmış. Et suyunu korucuya içirmiş. Korucu anında ölmüş. Süzdüğü et yağlarını toplayarak, Bedri Bey'in vücudunda çıkan yaralara sürmüş. Üç gün üç gece sonra, Bedri Bey iyileşip ayağa kalkmış. Halk o günden sonra, Küçük Hekim'i ve Bedri Bey'i el üstünde tutmuş. Bedri Bey iyileştikten sonra, Küçük Hekim çocuk dağ bayır dolaşmaya devam etmiş. İnsanların yaralarına merhem ve ilaçlar bulmaya çalışırken, aklına "ölümsüzlük otu" aramak gelmiş. Küçük Hekim bu kadar deneyimden sonra, bu otu bulmaya karar vermiş. Çok sormuş, çok aramış, çok deneyler yapmış. Nihayet üç yapraklı yonca yaprağına benzeyen, her bir yaprağın ortasında birer kalp şekli olan ama yonca olmayan ölümsüzlük otunu bulmuş.

Şafak kızılığının görüldüğü vakitmiş. Elinde bir demet çiçek mesken tuttuğu Yılan Dağı'ndan ayrılmış. Bulduğu ölümsüzlük otunu cebinde muhafaza ederek Pulur Ovası'nda yaşayan adı şanı, efsanelerle dolu olan yaşlı bilgene varmak için yol almış. Bilgen adam ak sakalı göğsüne kadar inen yaşlı, hem çok bilen hem de efsanevi bir adammış. Dağları, dereleri, tepe ve ormanları geride bırakarak vadide akan kocaman nehir kıyısına

varmış. Pulur Ovası'na varmak için bu suları geçmek zorundaymış. Çağala çağala, şırıl şırıl, azgın azgın akan bu sulardan karşı kıyıya geçememiş. Biraz yukarı da Ziyaret Köyü köylülerinin kendi imkânları ile yaptığı asma köprüyü görünce karşı kıyıya bu köprüden geçmek istemiş. Taş merdivenden üç basamak çıktıktan sonra, asma köprüünün tam ortasında azıcık durup, o eşsiz doğadan derin bir nefes almış. Cebinde muhafaza ettiği ölümsüzlük adını verdiği otu merak etmiş. Otu çıkarıp avucunda sıkı sıkı tutmuş. Nasıl yapılacağını yeniden düşünüyor-muş ki; birdenbire yer ile gök birleşmiş. Şiddetli bir rüzgâr esmiş. Küçük Hekim ne yapacağını şaşır-mış. Avuçlarını gökyüzüne kaldırdığı an, ölümsüzlük otu nehrin sularına düşmüş. O an rüzgâr dinmiş. Her taraf günlük güneşlik olmuş. Yağmur ve güneşten sonra, kar-sıki dağdan öbür dağın doruğuna oturan hilal şeklindeki gökkuşağına doyasıya bakmış.

Küçük Hekim ölüme çare bulamamış, ama çağala çağala, çoğala çoğala akan suları geçip, Pulur Ovası'nda yaşayan ak sakallı bilgen, dengbej yaşlı babaya varmış. Bugün, orada yaşayan binlerce kişiye, binlerce yıldır can verenin efsanevi bilgen babanın suları olduğuna kanaat getirmiş. Küçük Hekim ölümsüzlük otunu bulmasa da, bu güzel Masalı yarattığına inanmış.

Anlatan: Hıdır Dulkadir

KARTAL İLE YILAN

Bir varmış bir yokmuş... Evvel zaman içinde, kalbur saman içinde, deve tellal iken, pire berber iken, ben babamın beşiğini tıngır mungır sallar iken... var varanın, süt sürenin, destursuz bağı girenin hali budur hey diyenin bir zaman dilimi varmış.

Küçük mü, büyük mü, ortamı ne dersiniz deyin, ne anlarsanız anlayın işte öyle bir memleket varmış. Bu memleketin zengini az, yoksulu çok, orta halli bir halkı varmış. Bu halkın arasında yol kesen, astığı astık, kestiği kestik tek tük insanlar da bulunurmuş. Yani parmakla sayılacak kadar ağa ya da beyler varmış. Bu memleket, sınırları telli halkı belli bir "Padişaha" bağlıymış. Bu yemyeşil, ak ve buz gibi suları olan memleketin derin

vadileri, akan suları, dağların doruğunda onlarca krater gölü, yüksek yüksek uçurumları, basamak basamak tepeleri, çok sayıda Bezuvar, ayı, yaban domuzu, ceylan ve envai çeşit kanatlı sürüngen, yırtıcı, yaban hayvanları ve binbir derde derman olan binbir çiçek varmış. Bu memleketin dağlarında Pepug³ kuşunun sesi ise hiç ama hiç eksik olmuyormuş. O kadar gür ormanlar varmış ki; yılan bile kendisine yol açamıyormuş. Yüksek, çok yüksek dağları, derin vadileri, geniş yaylaları, dereleri ve çayır çimenleri yemyeşilmiş. Bu güzel memleketin bağlı olduğu ülke ise "Padişahlıkla" yönetiliyormuş. Çok savaşlar kazanan bu padişahın tabur tabur, bölük bölük, manga manga orduları, kolorduları ve askerleri varmış.

Her nasıl olmuşsa padişah, bu memleketi işgal etmek istemiş. Allem etmiş kallem etmiş padişah, tüm ordularını bu fakir fukara halkın üstüne göndermiş. Ordu astığını asmış, kestiğini kesmiş, ar, edep, namus kalmamış, günlerce, aylarca ve yıllarca, bu zulmüne devam etmiş. Öldürdükleri bu halkın kanı derelerde, büyük akarsularda oluk oluk akıyormuş. Dere, ormanlar arasında, mağaralarda yığın yığın ölümler ve yüzlerce yaralı varmış. Gelinler, genç kızlar, kadınlar bu zalim askerlerin eline geçmemek için kendilerini, büyük büyük kayalıklardan aşağı, nehrin sularına bırakmışlar. Pir u pak sular bu zavallı insanların cendeglerini⁴ taş ve ağaçların altına sokaarak boğulmuş. Bu memlekette yaşayan halkın hali çok yamanmış çok... Okur-yazar oranı oldukça düşükmüş. Halkı cahilmiş, fukaraymış, çok fukaraymış.

Fakir, fukara, yoksul olan halkın tek geçim kaynağı hayvancılıkmış. Bu halkın onlarca aşireti, ezbeti⁵ varmış. Ama aşiretler ile ezbetler arasında da çatışmalar, kavga-

³ Pepug: Guguk kuşu

⁴ Cendeg: Ölü, naaş, ceset

⁵ Ezbet: Aşiretin küçüğü

lar varmış. Hatta bu çatışmalarda onlarca koçyiğit, delikanlı hayatını kaybetmiş. Gelinler dul, çocuklar yetim kalmış, onlarca delikanlının bedeni kara topağa düşmüş.

Bir gün padişahın askerlerinden kaçan halk yüksek bir dağın doruklarında bir mağarada saklanıyorlarmış. Mağara gök kubbeye yakın yüksek bir dağın ucundaymış. Ne in ne cin ne de insan yaşıyormuş, o dağların doruklarında. Mağaraya saklananlar vadide yaya veya atlarıyla yürüyen padişahın ordularını görüyorlarmış. Padişahın askerleri ise dağın doruğunda saklanan o insanlardan habersizlermiş. Zaten görseler, hemen o mağaraları bombalıyor, mitralyöz ile tarıyor, gaz dökerek yakıyor, sağ yakaladıklarını kılıçtan geçiriyor, başlarını uçuruyor, süngülüyorlarmış ve o zavallı insanları diri diri yakıyorlarmış.

Mağarada saklananlar, dağları, ovaları seyrederken aniden bir kartalın yere doğru dalış yaptığını görmüşler. Yerde kocaman bir yılan sürünerek gidiyormuş. Kartal havada bir iki tur attıktan sonra birden pençeleriyle yılanın üstüne oturuvermiş. Kocaman, çok kocaman bir kara yılanmış. Belki de 'Bir ejderhadır' diye düşünmüşler. İki metre, belki daha uzun bir yılanmış. Yılan ile kartal başlamışlar boğuşmaya. Çok boğuşmuşlar, sonunda kan revan içinde kalmış ikisi de. "Kim kimi yenecek, kim kimi yutacak, kim kimi parçalayıp yiyecek?" diye merak etmişler, mağarada saklananlar. Yılan ile kartalın boğuşmaları bir saati geçmiş, döğüşe döğüşe takatsiz kalmışlar. Kartal neredeyse yılanı teslim olacaktı. Yılan ani bir hareketle, bütün ağırlığı ve gücüyle kartalın boynuna dolanmış. Boynunu ha bire sıkıyormuş. Kartal nefes alamamış ve bir müddet sonra kanatları üstüne yığılıp kalmış.

Padişah askerlerinin zulmünden kaçan halkın başındaki yaşlı adam yanındakilerine dönerek: "İşte siz kendi gözünüzle gördünüz. Her zaman güçlü olan insan ya da

hayvan kazanır. Bizim padişahın ordusuna karşı koyacak gücümüz yok. Onların topları, tüfekleri, uçakları, keskin kılıçları, sivri uçlu süngüleri var. Biz beş tane beşli ile bu kelepurcuları⁶ yenemeyiz. Siz de gördünüz ki, yılan kartaldan daha güçlü çıktı. Kartalın gagası ve pençeleri kocamandı. Yılan cılız, ama uzundu. Derisi pul puldu. Kendisini kartalın boynuna doladı, sıktı sıktı ve kartal nefessiz kaldı, sonunda boğuldu. Yani zafer yılanın oldu. Biz de yılan olalım. Hem de zehirli yılan olalım. Zehirli yılan olalım ki, bizi bu derelerde boğanları boğalım.” demiş.

Bu padişah ve askerlerinin zulmünden dağlara kaçan bu grubun bir müddet sonra elinde ne erzakları kalmış ne de bir damla suları kalmış. Sıcakta, yer ile göğün kavrulduğu bir temmuz günü o ıssız, yüksek dağlardan, mağaralarını terk edip su ve yiyecek bulabilmek için aşağılara inmişler. Çocuklar, kadınlar yalınayak, yaşlı dede ve ninelere oldukça perişanlarmış. Aç ve susuzlarmış. “Sû uyur düşman uyumaz” derler ya. Bunu bilirlermiş ama ellerinden bir şey de gelmezmiş. Bir dere kenarına inen bu zavallı insanlar, düşman askerlerinin tuzağına düşmüş. Düşman askerleri, genç, yaşlı, kadın, kız ve kızan demeden hepsini oracıkta kırıvermiş. Mitralyöz ve kılıç sesleri ve ölenlerin feryat figanları dağları, taşları inim inim inletiyormuş.

Padişahın askerleri o kadar insanı kırdıktan sonra, gururla çıkmışlar padişahın huzuruna. Padişah askerlerini madalya ve hediyelerle onurlandırmış. Kırılanlar ise kurda kuşa, börtü böceğe yem olmuş. Onlar girmiş kara toprağa, madalya alan padişahın askerleri ise ermiş muradına. Birçok asker getirdikleri o kelepurlarla memleketine dönmüş, zengin olmuşlar.

Anlatan: Hıdır Dulkadir

**ZAZACA
DERSİM
MASALLARI**

BIZA VÎTE

Aşira Alu ra mordmekê beno. Feqir beno. Dı bijî, zu manga, hirê miyê xo benê. Namê bîzê da ho ki "Bîza Vite" bena. Mordmekê Alijî leqema na ve bîza hora. Yanê bîza ho name kerda. Na bîza huya Vite; hem kole, hem ki korre viya. Yanê îştiriyê ho çine biyê. Çimê huyo zu korr biyo. Zu ki, bîze lenge biya. Dewe de domonu kemere esta, şîya gına lînga "bîza Vite" ro, lînga bîze şîkiya, yi dormu ra çerda menda.

Xozan u çermalu de viya. Gegane kê çê nêama, pulê hêgay de horê çerda, vînet. Tayine vato "bîza bêwayira", tayine ki vato "wayirê ho esto", qarsê cı nêbiyê.

* * *

Xeyle waxt vêrdo ra, lînga Bîza Vite biya wese. Sodîr dewe de mal kerdo tever, Bîza Vite kewta'ra mali dîme, şîya ko. Peroz, sonde, sodîr halê na Bîza Vite hêni biyo. Nêwetia mali de şûwanunê mali Bîza Vite ra endî qariyê. Çike; rozê nê, dî roji nê, herroz halê ho nîa biyo. Têpia rozê bîza Vite kewta'ra malê peroji dîme, şîya ko. Kowo bîmbarek zerk viyo. Tede thayr u thur na zerk de waneno. Kînkor, mîrzor, hêluge, kenger u vaso wes deyra biyo. Mal ko ra rîndek çerdo.

Şûwanu sonde mal ardo kerdo gorre, khêwaniya wayira mali biros gureto şîya mal dîto. Eve burosu sît dîto. Khêwaniye biya sa. Sît amên kerdo, biyo most. Most sano, ron (run) veto, kerdo top. Mordmekê cênike payiz ve payiz berdo Xarpêt de ron roto. Pê yi peru domonu rê kînc u koli, lastiki guretê. Khêwaniye rê kî fiştan gureto. Qese, va naza vîndero.

* * *

Rozê na Bîza Vite çê nêama. Nata Bîza Vite, dota Bîza Vite... Bîze biya vîndî, şîya. Cayê nêasena. Rozê hêni, dî roji hêni. Wayirê bîze kewto'ra na bîze dîma. Koyî, wekî, bîrri, gemî son sodîr kerdo sayê. Na Bîza Vita têrmase cayê nêdiya. Dewe de zu mordmeko leng biyo. Eve wayirê a bîze ra rêça na Bîza Vite ramenê. Reça na bîze benê boverê Çemê Seyxanu. Boverê Çemê Seyxanu cayê aşîra Demenu u Heyderuno. Wayirê bîze horê sas beno. "Ne bîza ma çîturi ama ita (tîka)!" vano. Çêverê wayirê çêyi cineno.

Wayirê çêyi yeno çêver, vano:

"Sîma xêr amê! Sîma kamê? Kotî ra yenê? Kata sonê? Horê bêrê zere."

Mayê ke rêça bîze ramîta, vanê:

"Hal u mezalê ma u Bîza Vite niaro. Bîza ma; lenge biye, kole biye, çîlmin u zuxune biye. Bîza mawa kola korre çê nêamê. Ma dî roji u dî sewiyo koy, derey, wekî, gemî, bîrri kerdî sayê, bîza huya Vite nêdiye. Biye vîndî, şîye. Nat ra Bîza Vite, dot ra Bîza Vite... Ma ewro rêça Bîza Vite ramîte. Rêçe dimera ameyme naza. Wulle rêça bîze ma ardime çê to. Xatîrê Haqî

sane. Bıza ma ama ita. Bıde, ma horê bıza huya Vitê cême, some çê.

Wayire çêyi Vano:

“Nê la-lawo senê bıza? Ma bize-mize nêdiya!”

Tam a deqa de Bıza Vite, gorre de beno phırke-phırka xo, qırrena. Wayirê bize sarê ho keno derg, gorre de niadano ke; bıza ho hawa gorre de mêlebiyaiya.

Wayirê bize vano:

“Aha! Bıza mı nawa!”

Mordemeko Demeniz bıza Aliji cı nêdano, vano:

“Ez nêjdiyê dewa sımara vêrdune ra. Na bize tevera biye. Mı dıma gıra gıra, amê çê mı.”

Alız ve Demeniji ra têsare nêkenê. Alız verê çêveri de danê pêro. Sarê Demeniji şikino. Endi mordmeko Alız Bıza Vite caverdano, remeno. Niseno’ro davacêr, remeno, sono.

Yeno fekê Çhemê Seyxanu. Kuno uwe yeno çê. Mordemeko Demeniz beno har, vano:

“No çıturi hondê raye bêro, Bêro verê çêverê mîde qafika mı bısıkno! Dest u pawunê ho rasano, têpia şêro dewa xo. Wertê Aşira Demi de mı nia rejil kero, beno? Ez coru hefê ho eyrê verdanu?”

Wertê ra heştê vêreno ra. Demeniz çekunê xo girêdano. Dı hirê mordemunê xo ki cêno sono. Peyê birri de kuno meteris. Pê tufangi nano mordmekê Aliji ra, mêriki uza kisenno. O ve olvozunê hora vozdanê, yenê çê. Nafayê ki, no hal Aşira Alu rê beno derd, vanê:

“Yi çıturi hundê raye bêrê, seveta bıza mawa Vite, seveta bızamawa korre u lenge verê çêverê made mordemê ma bıkisê, biremê şêrê çê?”

Qese beno ağme; “Demenu amê, falan kes kisto, şiyê.” Alu yenê pêser, qerar cênê. Çekunê ho girêdanê, sonê boverê çhemî. Nanê Demenu ra, cıra ju teni kisenê. Hêfê ho cênê. Remenê yenê çê.

Endi naver u boverê çemi ra dı aşiri howt serri danê pêro.
Naver-bovera Alu ve Demenu ra çewres mordemi kişinê.
Howt serri ra têpiya pir u rayver; ağlerê Çuxure, Çê Şoxşen
Begi kunê werte, ni hurdêmine aşiru anê hurê.

Torewo ke pê vanê; hurdi hetu ra zof mordemê xırti kişinê.
Seveta zu bıza lenga korre, hundê mordemi kişinê.

Na qese ki va uza vındero.

* * *

Wertê “Qewğa Alu ve Demenu ra” zof serri vênên ra. Rozê
Uşên Efendiyê Demenu dewa Vankugi de beno meyman.
Wayira çêyi, cênika Alize bena, namê xo Fatosa. Fatosê Uşên
Efendi ra pers kena. Vana:

“Bıra tı kamêji aşire rawa?”

Uşên Efendi vano:

“Ez aşira Demenu rawu.”

Fatosê vano:

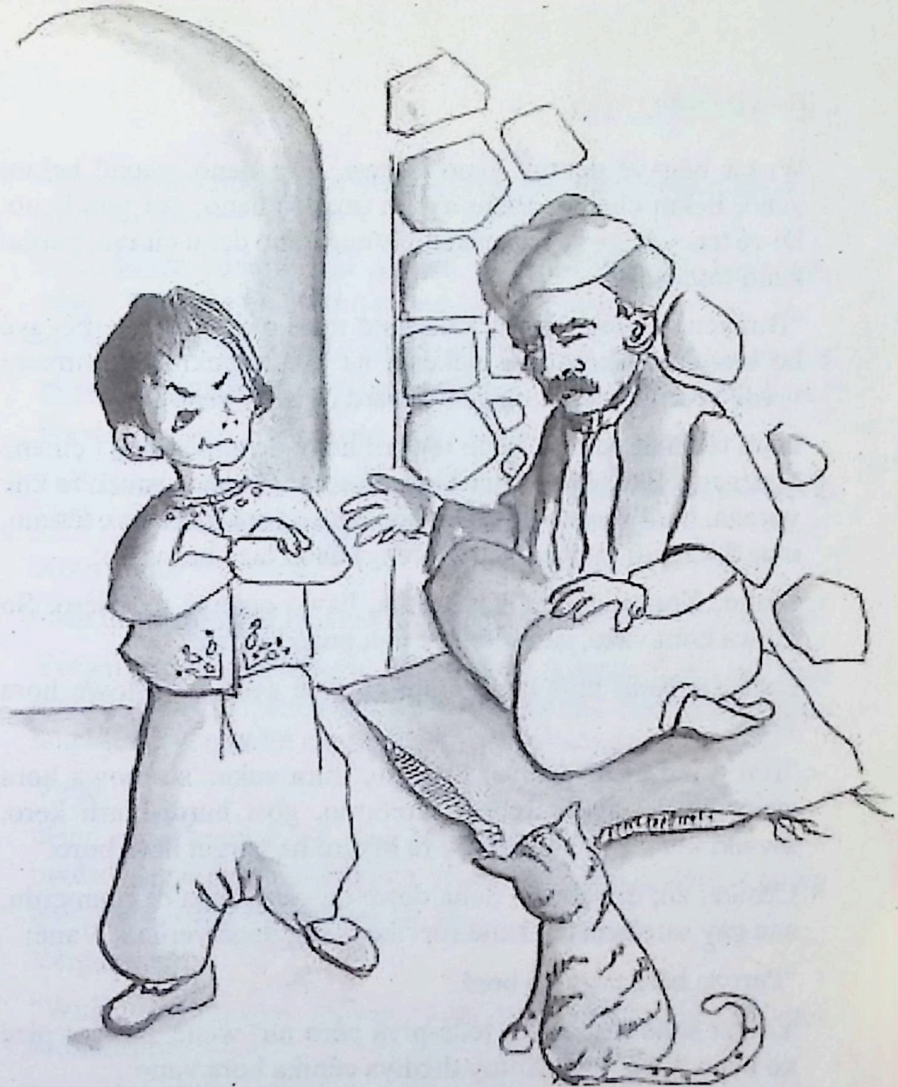
“Bıra, sîma bıza mawa Vite se kerde?”

Uşên Vano:

“Teeê! Ma gostê bıza Vite werd, şime, weka Kole de kerd!”

Fatosê Alize, “He, he, he!” vana, pia huyinê.

BEZUVAR dergisinin 13. sayısında yayımlandı.

SANIKA XOTOY

Rozê, Dewê de zu xort beno. Namê ho ki; Xoto beno. Mowe ve piyê Xotoy kokımı biyê, neçar u feqır biyê. Feqır biyê, hama tek zu gayê piyê Xotoy biyo. Tekê gayê ho çine biyo. Piyê Xotoy ciranê hora gay cêno, ano lewê gayê hode keno nire, pê cıta ho keno, hêga sak keno, pê cüyni çarneno.

Wusar hêgayê genımı beno khêwe, uwe dano, waxtê hekını yeno, hekın çineneno. Hêga axpên (axpin) beno, zof gırs beno. Di-rê teney hêga de bas nêkenê. Veng dano der u cıranu, yerğat keno top, vano:

“Bırayenê az teynarune, bêkesune mirê ordımkerê na hêgayê ho biçinine. Eke ordım nêkenê, na honde hekın tija amnoni verde vêseno, na honde genım hard de telef beno sono.”

Dora têpia der u cıra' beno top, zu hefte de axpêno gırs çinenê qedenenê. Eke hekın çinenê germê amnuni beno, asmen ra kîle vorena, hard vêseno. Waxtê taşte beno, yerğat vêsano, têsano, uwe fekê quli ra sona. Vên' (veng) dano lazê ho, vano:

“Bıko, Xoto cigeram' ala bê ita, bawo qedayê to bijêro. So mowa hora vaze, na mıleti rê non pozo bıyaro.”

Lazê xo Xoto thill beno kuno'ra rayê sono çê. Mowa hora vano:

“Hal u mezal niya niya. Piyê mı, mıra vake; 'so mowa hora vaze, gayê şiyê çarebeşi sarebırno, gost hurdi-hurdi kero, sorviki kero, eve nonê tezey ra bıyaro na yerğat horê boro.”

Cênike; zu; dı nêkena. Sona dewe de veng dana dı cuamerdu, ana gay sarebırnenê, kenê sorvıke, veng danê yerğati. Vanê:

“Perozo bêrê taşa ho borê.”

Yerğat sono nıseno ro, têde-piya pêro nu' wenê. Yerğat pizê xo keno mird. Piyê Xotoy dızdiya cênika hora vano:

“Nê cênik no çiko? To na honde gost koti ra ard?”

Cênike vana:

“Lazê to Xoto ame, mıra 'nia-nia' vake. Mı ki gawo şıawo çarebes sarebırna, simarê sogıs pot.”

Mordmek vano:

“Nerê cênik cênik, yi bêxêri zuri kerdo, mı eyra qesê nıanen nêvake. Zu gayê ma bı, ma horê cıranu ra ga guretêne, pê cite kerdêne, cüyni çarnêne, nara têpia ma se keme?”

Cênike vana:

“Mordmek endi biyo şiyö. Hes! Ayvo, veng meke, na milet horê nu’ boro!”

Lazo bêxêr; bêxêro. Haq çı dano xêr bîdo! Haq dolo bêxêr kêşî nêdo. Xoto roza bine sono lewê yerğati, vano:

“Qulo, milet! Piyê mı ez rusnune lewê sîma, mîra vake; yerğati ra vaze, hekın hêga de gırze kerê, top kerê, adır panê bivêsnê.”

Wertê yerğati ra zu mordemo de bilan beno. Vano:

“Nê lawo-lawo, no emegê serrewo. Ma çitur na honde hekın bivêşnime? Haq bile naye qewul nêkeno!”

Xoto vano:

“Ma, piyê mı mîra hên vake!”

Yerğat gırzu ano têlewe, nano pêser çaxmax nano pa, kîle erzena asme' (asmen), hekın vêseno qedino. Piyê Xotoy sono hêga lewê yerğat ke, no çiko? No çı mız u dumano?

Vano:

“Haq adirê sîmarê, çê sîma kîle cıkuyo bivêso! Bextê sîma bivêso, sîma na hekınê mı ça vêsna? Ma honde derd u emeg tede werd, rîskê domonunê mı vi.”

Yerğat vano:

“Wule; made neqiye mevîne. Lazê to Xoto mara hên va. Ma se bikerime?”

Dora têpiya, piyê Xotoy lazê ho erzeno tever. Vano:

“Çê terk ke, kata sona so!”

Xoto çê terk keno sono.

Rozu ra roza payiji bena. Waxtê xozanuno. Eke bergirê kami beno, wayir ardo xoza de verdo ra. Wo waxt, Xoto sono pê bergiri cêno. Nisenoro bergiri, dewê ser sono. Niadano ke; dewe de zelemela, hayleme u zılamota. Meger ke dewe de zu mordemek merdo. Xoto peyê pulê kêmeri de ho dano we. Dewij anê meyit mezexane de danê we, sonê çêwunê ho. Herkes ke mezexane ra sono çê, Xoto peyê puli ra vejino sono mezexane. Wela mezele nerm bena, pê destu mezele dano ra,

meyit mezele ra vezeno. Kincunê khanu dano meyiti ra, sewqa nano sare ra, ano nano'ro bergiri. Meyit bergiri ra girêdano, kuno'ra raye sono.

Xoto, bergiri beno bostanê ju cirani de girêdano. Waxtê qawun u qerpuzu beno. Bergir bostu' de çeren, qawunu, qerpuzu têdine singir u telef keno. Xoto oncia peyê çeperi de ho dano we. Wayirê bostani namê ho 'Hemed' beno. Hemed yeno, eke no çiko? Vano:

“Haq adirê sima wedaro. Kam na ostor ardo bostanê mîde girêdo? Ostorî, bostu' têde werdo, singir kerdo. Kam ça nia kerdo?”

Tabîi meyit a sate de ostorî sero beno. Wayirê bostani vano:

“Niade, tenezul nêkeno ostorî ra bile nino war.”

Çûye dano qinestê ostorî ro, ostor xuye keno, xıl dano meyit dêmdino'ra cı, ostor sera rap-tap gıneno hardro.

Xoto peyê puli ra vejino, wayirê bostoni ra heredino, vano:

“To seveta qawunu, qerpuzu bırayê mı ça kıst?”

Wayirê bostan sas beno. Beno tarıq, husk u hol, beno rişia sono. Wayirê bostoni ano çiyê peru dano Xotoy, Xotoy keno raji. Vano:

“Veng meke, na perunê ho bijê so.”

Neysene! Xoto; eke sekeno çituri keno, dızdiya yê meyiti têpiya beno keno mezela ke cıra veto, keno a mezele, sono. Kuno'ra raye, jêde sono - senık sono, rastê hirê bırawu beno.

Ni hirê bıray Dêvi benê. Yi hirê Dêvi gare de niştê ro. Xoto niadano ke, gare de her çi ki esto. Gare pîrê zernuna. Xoto vano:

“Bırayenê, mave xêri! Ez esmo teveru ra mendune. Mı esmo ca kerê, dewa ma, çê mı duriyo. Dêvu ra bırawo ju vano:

“Ala bırayê mawo pil bêro çê, cıra vajime, o se vano? Eke qayıl bi, horê thıka lewê made ramerediye, rakuye vînde.”

Qesê bırawu, bırayê pili de qedino. Sonde bırawo Dêvo pil yeno. Bıray vanê:

“Hal u mezal nia nia. Na lazek tevera mendo. Esmo lewê made sîtare bo, rakuyo, marê meymano.”

A sewe wuza lewê Dêvu de maneno. Eke beno sodır, Xoto vano:

“Ezi ki benu birayê sîma, sîma ke mı birayên rê qewul kenê!..”

Hirê Dêv ğeyal kenê. Vanê:

“Beno?” Vanê: Ça nêvo? Vanê: “Heya. Tı ki birayê ma bel!”

Beno sodır, meska camuşi danê Xoti, vanê:

“So, falan ca ra marê meskê uwe biya.”

Uwe duri bena. Xoto zof pêrsa' beno. Xoto; rêwuke nano'ro ho doşi, eve lingu sono kosê çemi. Wuskirê uwe keno meske, meske puf keno. Meska thole bena girse, têpiya nano'ro ho doşi, yeno çê, yeno lewê birawunê ho Dêvu.

Dêvi qewetin benê, hama aqıl ra ki kê m benê. Xoto eke yeno çê, Dêvu ra vano:

“Bırayenê, ez zof qefeliyune. Biyu têsa'. Eke musade kenê, horê tenê uwe simenune.”

Dêvi vanê:

“Heya, horê uwe bısime, birayê m'.”

Xoto; meske çarneno xo ser. Gepê uwa ke meske de, têde simeno. Hewawo ke meske de sono, meske bena thole, erzeno hard. Uskirê uwe biya, aye ki simeno. Dêvi vanê:

“Lawo, no mara daha qewetino. Meskê uwe ney tek u teyna simite qedenê. Meste bêro no ma kisenno, ma qırkeno, kokê ma ano.”

Bırawo Dêvo pil vano:

“Ma, meskê uwe ardêne, hirê tenu hêşt roji, ma hirêmine bırawu piya simitêne. Neyi tek u teyna na meskê uwe simite, qedenê. Hona ke rewo, ney peyser bırusnê şero, kata sono şero. Bıyarê her ju seraxê zernu ney dime, horê bijêro şero çê.”

Bıray, Xoti'ra vanê:

“Bıra ma hirê birayime, hirê seraxi zernu dame to, horê bijê so dewa xo.”

Xoto beno sa. Vano:

“Hay hay..! Hama, vano: Haq zoneno ke destê mı sımara nêbeno. Ez wazon ke horê lewê sımade vînderine, sımare birayên bikerine, lewê sımade horê sitare bine. Sıma ke nêwazenê horê sonune çê ho.”

Dêvi anê hirê seraxi zernu danê Xotoy. Xoto zernunê ho cêno. Dı biray tey yardım kenê, zernu benê çê Xotoy. Çê de tenê nisenê ro. Xoto verê çêrangi ra niadano. Xoto vano:

“Na şımşer, şımşero de hewlo. Piyê mı ke merd, na şımşer da ve mı.”

Urzeno ra ke şımşeri çêrangi vera bijêro, Dêvi tersenê, wurzenê ra remenê çêver de benê tever sonê. Bırawo ke çê de mendo, bırawunê hora vano:

“Sıma ça rew caverda ameyi?”

Dêvi vanê:

“Xotoyi hevê mend ke ma bıkıso. Şımşer guret ke ma qırkero, sarê ma çelkero, ma remayme canê ho zor xelesna!”

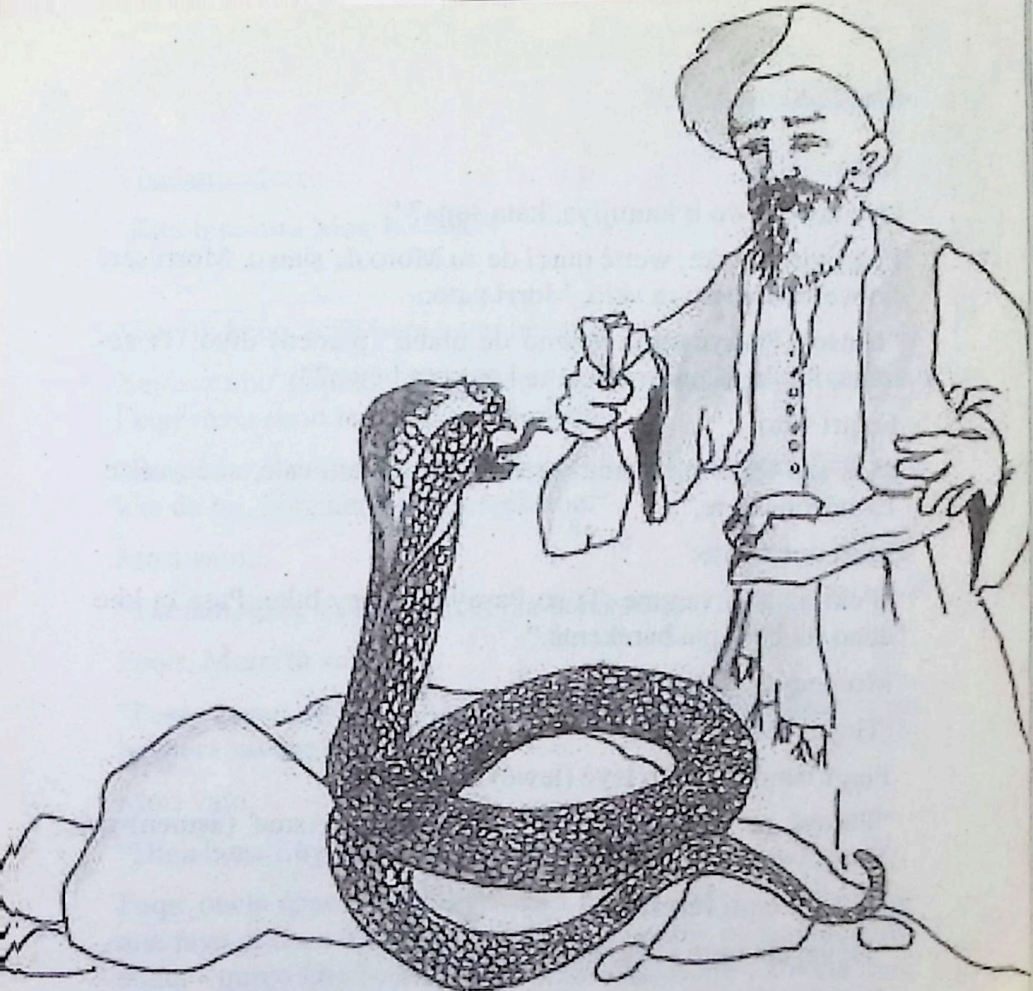
Endî mowe u piyê Xotoy beno dewleti. Piyê xo beno Ağa sono. Xoto’yi honde nêqeni quli rê kerde, hama dêmeke hetê Haqî ra rast biyo, savajî.

Vatoğ: Musa (Mursa) Gerip

Arekerdoğ: Hıdır Dulkadir

Waxt: 12.8.2012 Kutudere / DERSİM

Bezuvar dergisinin 15. sayısında yayımlandı.

SANIKA MORÌ VE FEQIRÌ RA

Rozê zu welatê de Pasayê beno. Na Pasa sewê hewn vineno. Hama kes Pasay rê hewnê dey tercume nêkeno. Kami ra khe pers kerdo; her zuyi qeseyê vato. Keşi ki raşt tarîf nêkerdo. Dewe ra zu dewîzo khokim wurzeno ra sono suke. Ekhe raye ra sono, wertê qurçê kêmeri ra zu vëndano khokîmî.

Vano:

“Ne lawo lawo tı kamijiya, kata sona? “

Feqır niadano ke; wertê qurçı de zu Moro de şıawo. Morri sarê xo wertê kêmeru ra veto. Morri vato:

“Binsoy Pasayê sima hewno de niane' (nıanen) diyo. Tı zonenena, famkena, çutır tercume kena, na hewn?“

Feqır vato:

“Ma azo feqır çı zonenune. Mıra jêde bilani estê, xocey estê. Ez nêzonenune.“

Mori onca voto:

“Peki az tora vanune. Tı so Pasay rê qesey bike. Pasa çı khe dano to, biya pia barekeme.“

Mordemekê Feqır vato:

“Heya, beno.“

Feqır beno sa, sono leyê (lewê) Pasay. Vano:

“Pasayê m' to binsoy hewno niane' diyo, 'Asme' (asmen) ra Vergi vorê.“

Pasayî Feqır ra vato:

“Hêya, ala mıra vaze, tercumê ho çiko?“

Feqır vato:

“Rozê yena ke, dina de mîlet beno Verg, zuvini wenê.“

Pasa Aqıldarê hora pers keno:

“Tı na qeşî rê savana, aqıldarê m'?“

Aqıldar vano:

“Na Feqır rast vano.“

Pasa xeyle çı dano mordemekê Feqır. Feqır na çı cêno sono leyê Morri. Hona khe nêşıyo, xo-xode vano:

“Tenê çı ki berine na Morri di. Morri ke; sarê ho wertê qurçê kêmerî ra vet, kêmerê danu sarê Morri ro, kışenune, tek u teniya (teyna) na honde çı horê cênune.“ Feqır sono qurçê kêmerî verde vındeno.

Vêndano Morri:

“Bıra bıra bıra Mor, bê tever!”

Mor sık keno, lona hora tever nêbeno.

Xeyle zumu' (zaman) khe vêrono ra, Pasa oncia hewn vineno.
Feqır têpia sono leyê Morri, vëndano:

“Bıra Mor, hewno de niane' Pasay diyo, tı savana? Pasay çı
khe da mı, horê anune pia barekeme.”

Mori vato:

“Tamam. Çıke da to, bijê bê, pia barekeme.”

Feqır, Morri ra vato:

“Pasay hewn diyo ke, 'Asme' ra Luyi vorenê'. Bıra Mor, tı na
hewn rê savana?”

Mori vato:

“Dina bena Lüye, Milet zuvini xapneno.”

Feqır oncia sono leyê Pasayi, cıra na qesê Morri vano. Pasa
ana tayê çi dano Feqırı. Feqır çıyo khe Pasay ra gureto, cêno
sono, - qurço khe Morr tederö, wuza de nêsono-, zovina raye
ra sono çê.

Feqır ho ve ho vano; “Wo Moro, kotıra mı vineno!” Çıyo khe
Pasay do cı, cêno sono çê.

Raya hireyine oncia Pasa hewn vineno, vano:

“Mı hewn di ke, Asme' re Miy vorenê. Kami khe mırê vatis
kerd, zof çi danu cı.”

Feqır oncia sono leyê Morri. Vano:

“Bıra Morr bıra Mor! Tı na hewnê Pasay rê savana?

Mor Vano:

“Na dına de Verg ve Miye ra benê wa u bıray, pia derdê zuvin
wenê vîndenê.”

Feqır sono leyê Pasay. Pasay rê hewnê dey tercume keno. Pasa oncia tayê çî dano Feqırî. Feqır o çî têde cêno, sono leyê Morri. Vano:

“Bıra Mor, bê horê çî cêna bijê. Çî khe mend, bîde mî.”

Mor yeno'ra zu' (zon), vano:

“Mîrê wela hardê Dewreşi zofa, bile.”

Feqır, çîyo khe Pasay do cî, cêno tek u teniya sono çê ho.

Arêkerdoğ: Xıdır Dulkadir

Vatoğ: Dewa Qılaçîye ra Tornê Ali Efendi. Lazê Saheyderi.

Redaktekerdis: Hawar Tornêcengi

Ca u waxt: 12.8.2012, DERSÎM-Kutudere,

Ma dergisinin 4. sayısında çıktı.

BÎLANÊ ÇÊYÎ KAMO?

Rozê, Pasa ve hermeta xora çê de nanê hurê.

Pasa vano:

“Na çê; çê mino.”

Hermete vana:

“Ça? Çê; çê mino.”

Pasa vano:

“Çêna ma Fındıqe çêneka de baqıla, bilana, wanena, sone mektev. Sonde ke çêneka ma amê çê, cıra perskeme. Çêneka ma eke çitur qerar da cı, na çê; çê deyiyo.”

Sonde çêna xo mektev ra yena çê. Pi çêna xora perskeno. Vano:

“Cigêra m', çêna m', na çê; çê kamiyo? Bawo qeda, çê mîno, ya ki; yê mowa tûyo?”

Çêna sas bena. Fındıqe vana:

“Bawo, qesê Kırmanciye de vanê: “Zu çê de, laz qeyretê piyê xo keno, çêneke ki qeyretê mowa xo kena.” Ez amune ke tora vaji, mı va; tı qarına, heredına, dana mîro. Sîma hurdimêna ke qewul kenê, az qesa haqe vanune.”

Pi çêneka xora vano:

“Ma qewul keme, tı qesê ho vaze, cıgera m', Fındıq m', çêna m'.”

Çêneke vana:

“Bawo, çê; çê hermetuno, çê cüamerdu niyo.”

Piyê çêneka qarino, hêrs beno. Vano:

“Baxçe de, binê tûye de zu Salax ramerdıyawo. Hên ke tembelo, hard ra newurzeno ra. Salax binê baxçi de ramerdıyawu, dormê hode meyve bile nêweno, fekê ho rakerdewo. Dara tûye ra, dara soye ra, dara horige ra eke meyvey gınay waro, Salax fekê ho keno ra meyvey yenê ginenê fek ro. Nêcüneno, hên quletneno ro, weno.”

Mordmek vano:

“Ez to danune yi Salaxi, so cırê çê bike, baqo qeda! Madem ke çê; çê cênıko.”

Piyê çêneke vëndano xoci, vano:

“Bê na çênaka mı ve Salaxi ra amîrê Haqî bıbirne.”

Zerra çêneke Salaxi rê çina, ho dana hazaro, dana thıkaro, porrê ho ruçiknena. Çare nêvinena. Salax ve çêneke ra zeweznenê. Çêneke Salaxi ra vana:

“Lawo lawo Salax wurze ra, ma na memleket terk kerime. Ma ke kata şime, hên bikerime ke, kes ma mevino, kes ma nas nêkero“ vana.

Hurdimêna piya wurzenê ra sonê. Zof sonê, senik sonê.. Sewe bena tari, horê qulikê de vîndenê. Çêneke vana:

“Wurze so girze molu bîbirne bijê bê. Ez torê sepete vîrazenu, horê so binê sepetu kuye, az gurinune, tî horê binê sepete de buye.”

Salax dariya ho cêno sono geme. Girze molu bîrreno, cêno yano çê. Cînike vana:

“Tî horê ramerediye, ez çor minû hard de kunune, bojiyunê to ve lîgunê tora pê şîritî gîredanune, peyêcoy kî; şîritî minû ra gîredanune, adîr kenune we, molu adîr de kenune nerm, peyêcoy to sero qefesê vîrazonune.“ vana.

Salax hard de meredîno ra, çêneke dest u payê Salaxî gîredana, molu adîr de kena germ, pê mole dana Salaxî ro. Salax zîrçeno. Cênîke vana:

“Nara têpiya gureyena, ya kî nêgureyena?“

Dana Salaxê mêrdê horo. Salax, honde molu weno. Peyêcoyî dî-hîrê ajî manenê. Hama bînê phînga hermeta ho nêkuno. Salax çare nêvineno:

“Tamam“ vano, “Tî ke sa vana, ez endî vatena to kenune.”

Cênîke vana:

“Tîya ke, nara têpiya kezencê howt mordemu bîyarê çê.“

“Tamam“ vano.

Hurdemêna piya wurzenê ra sonê suke. Cênîke suke de cîrê kar vînena. Motorê dengîjî yeno kosê dengîjî. Motor de qum, zu kî kemerî estê. Pê kufa kemer ve qumî ra Motor ra vîzenê. Karo ke Salax keno, karê howt mordemuno. Cênîke vana:

“Salax, tı gereke howt serri thika na qum ve kemeri de bugureyê.” Salax heroz jê heri gureyeno. Cênike perunê Salaxê mêrdê xo, patroni ra dızdiya cêna.

Çêneke wurzena ra sona saraya Pasayê piyê ho. Pasa, çewres karkerdoğê xo benê. Tabi cênike qiyafetê ho degiskena. Porrê xo cırakena, qiravete erzena ho vile. Kes Fındıqe nas nêkeno. Fındıqe pête bena. Pasa vano:

“Cigêra m' na çewres karkerê mı binê emrê to derê, to ke sava, yi têde persê to bikerê.”

Fındıqe bena çawusê yi çewres karkeru. Zof peru nana pa. Fındıqe vana: “Ala na perunê ho bımorine. Mı çıxa perey ne piya.” Sodir tiji roşt dana kowu. Kowu ra roşt sona ke hona perey tam nêmordê. Qarşuyê qonağê Pasayê piyê xode zu hêga roşino. Fındıqe Pasay ra vana:

“Mırê na axpên bijê.”

Pasa vano:

“Ez Pasawune, perê mı na hêgay de bas nêkenê, tı hêga çıturi cêna?”

Fındıqe Pasay ra vana:

“Tı sekena, na axpê' mırê bijê.”

Pasa qewul keno, yi axpên Fındıqe rê cêno. Nafayê ki, Fındıqe qarşuyê Pasay de çewres morevay kena weyiye. Wortê yi çewres mordemu de zu lazeko xırt çêr beno. Lazeko xırt rozê cênike takiv keno. Sono peyê çêverê Fındıqe. Lona kiliti ra niadano. Niadano ke, na cênika. Tayê dewiji yenê têlewe, horê qeseykenê. Herkes cêniya xo goyneno. Lazeko çêr vano:

“Dosta mına de rindeke esta, nıka ke na berteng de vejıyo, sıma têde vera wurzenê ra.”

Haqat ke, Fındıqe yena lewê karkerunê xo, herkes vera Fındıqe wurzeno ra. Lazeko çêr vano:

“Mı sımara vake dosta mı Fındıqe ke amê, sıma têde vera wurzenê ra, hama sıma ve mı guma' nekerd.”

Neyse Fındıqe vana:

“Niade sîma honde cuwamerdi amê têlewe. Têde piya içki bîsîmê. Kam ke serxos nêbi, az eyide zewejîne.”

Herkes qewul keno. Zof şarav anê. Herkes şarav sîmeno. Têde benê serxoş. Lazeko xîrt qurnaz beno. İçki nêsimeno. Lewê hode şarav verdano de. Herkes ke beno serxos, Fındıqe wurzena ra, sarê tedine cîrakena. Sıra yena lazekê xîrti, qarsê lazekê xîrti nêbena.

Rozê sona ortê çarşu. Vana:

“Mîrê 5-6 hamal lozîmîyê. Kami ke phone omîya dano cî, ez howt omîya danu cî.”

Hamalu cêna sona çê. Quye kînena, nayê ke sare cîrakerdo, tedine kena top erzena a quye. Neysene, rozê wurzena ra, niadana ke qarşuyê dewe de çadîrî vîrastê. Xo-xode vana: “Na çadîre, çadîra mow u piyê mîna.” Piyê Fındıqe ve mowa ra wertê hode qesey kenê. Vanê:

“Ma na çêna ho Fındıqe dê ve na Salaxî, Salax na çêna ma se kerde?

Wurzenê ra kunê'ra raye sonê. Zof sonê senik sonê, yene çê çêna xo. Fındıqe, rozê dî şîwaru rusnena çadîru.

Vana:

“Şerê perskerê na çadîrî yê kamiyê? Wayîrê na çadîru mîrê bijêrê biyarê çê.”

Dî osporî sonê, kunê qarşuyê çadîru. Xevere danê Pasay, vanê:

“Dî teney naye cêro yenê.”

Pasa vano:

“Şerê cîra vazê mîrê esmo meyma' bê.”

Xeverci sonê xevere danê Fındıqe. Vane:

“Nîa nîa.. Pasa vano: Mîde esmo meyma' bo.”

Fındıqe, a sewe çê Pasay de bena meyma'. Fındıqe vana:

“Az çêna tûyu, no kî Salaxo ke tî pê qayil nêbiya, no kî wu Salaxê zamayê tûyo”

Fındıqe vana:

Hıdır Dulkadir

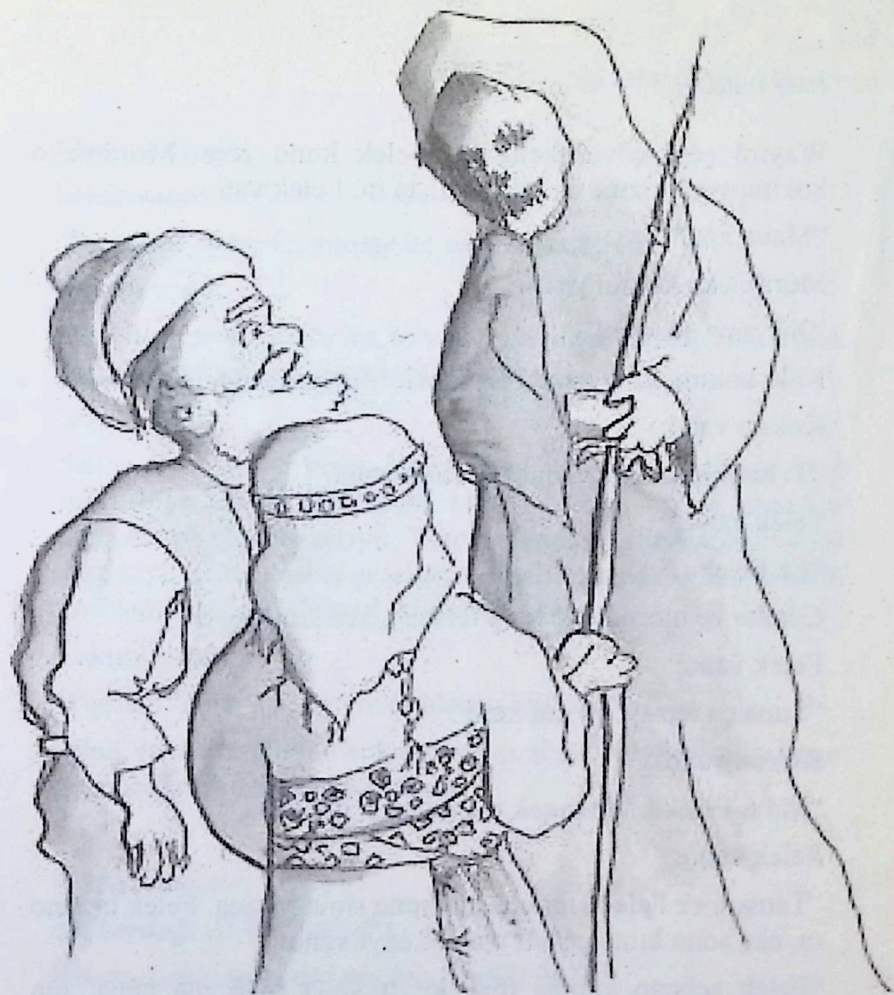
“Bawo demeke, çê; çê cênikuno.”

Qeseykerdoğ: Dewa Gomosuri ra Hesên

Arekerdoğ: Xıdır Dulkadir

Fekê chemê Harçik/Dersim

21 Ağustos 2013

FELEK

Felek, rozê kowo de berzi sero beno. Gîlê koy ra xafilde voreno, hewa bena teng u tariye, bulisk erzeno. Felek niadano ke ortê gema de, Gomeyê esto, lozine dü kena. Felek sono peyê çêveri, dano çêver ro. Wayire çêyi vano:

“Tî kama?”

Felek vano:

“Ez meymanu.”

Wayirê çêyi çêver keno ra. Felek kuno zere. Mordmeko kokım, verê lozine de cıla ho fišta ra. Felek vano:

“Mave xêr!”

Mordmeko kokım vano:

“Xêr ama sılamet!”

Kalo kokım, kırşı dano meymani. Meyma' kırşı de nisen ro.

Kokım vano:

“Tı kamijiya? Kata sona? Koti ra yena?”

Felek vano:

“Ez Feleku.”

Cênike ve mordmekê hora tersenê, xof kuno zere.

Felek vano:

“Sıma ça tersay, ça xof kerd”

Kokım vano:

“Ma tı Feleka. Muhaqak tı ama canê ma cêna.”

Felek vano:

“Tamam ez Feleku, hama sıra hona sıma nêama. Felek urzeno ra, eke sono kuno çêver, wayirê çêyi vano:

“Felek sebeno kamiji roze ke tı yena royê ma cêna, ma mîreme. Rew ra xevere made, va xevera ma bîbo.”

Felek vano:

“Heya. Waxtê merdena sıma ke amê, rew ra xevere danu sıma.”

Xeyle waxt vêreno ra. Felek têpiya yeno çêverê kokumu.

Felek vano:

“Mave xêr!”

Kokım vano:

“Xêr ama sılamet!”

Kokım vano:

“Tı kamijiya?”

Felek vano:

“Sıra sîma dera. Ez amune ke royê sîma bijêri.”

Kokım vano:

“Ma, heya to soz da'ra mı, to vake: Ez rewra xevera danu sîma. Tı ça hên bêxevera ama royê ma cêna.”

Felek vano:

“Mı xevera dê ve sîma, hama sîma fam nêkerd. Sîma biyê bulki, biyê kokım, benê korr, benê lal, dest u payê sîma kar nêcênê.. Ni têde xeveriyê. Waxtê merdena sîma amo, waxtê sîma biyo tamam, sîma gereke emaneta ho bîdê mı. Ezi ki benu royê sîma teslimê Cebrail Aleyselama kenu.”

Kokımı vanê:

“Tamam. Felek, tı royê ma kokımu bijê so.”

Felek, royê hurdêmine kokumu cêno, sono. Royê kokımu beno teslimê Cevrail Aleyselami keno.

Vatoğ: Mehmet Akbayır

Arêkerdoğ: Xıdır Dulkadir

Waxt: Asma Amnonia peyêne (Eylül) 2014

Ca: Kemero Bel. Kosê Çhemê Munzuri

PASA VE BERZINGANI RA

Welkeyê de zomonê Pasayê beno. Pasa, hal waxtê xo zof rind beno. Eee! No Pasawo tabii... Rozê sono baxçê gul u gulistani, hêni de dest u riyê xo şûno. Cayê ra cîrê veng yeno, seda yeno gos, u vana:

“Pasa Pasa, kederê to esto. Torê cêncên de bêro, ya ki; khalên de bêro?”

Pasa vano:

“Hala..! halla..! Na sene sedawa.”

Sono, sono çê. Roza bine oncia yeno hêni, baxçê gul u gulistani. O veng, a seda vijerene oncia cîrê yena. Vana:

“Pasa, kederê to esto, tor cêncên de bêro, ya ki khalên de bêro?”

Roza hireyine, sono na mesela hermeta xorê qesey keno. Vano:

“Cênîk ewro roza hireyina, ez sonu hêni ser. Mirê seda yena, mira vana; “Pasa Pasa, kederê to esto, torê cêncên de bêro, ya ki khalên de bêro?”

Hermeta xo Pasay ra vana:

“Ma, kederê to ke esto, khalên de se kena? Kederê to ke esto, tı cêncên de biwaze. Vaze: cêncêna mîde bêro.”

Eke roza bine sono hêni ser, a seda oncia cîrê yena. Pasa vano:

“Çı kederê mı ke esto, va cêncêna mîde mirê bêro.”

Miletê yi welkey feqır beno. Rozê qom qarşuyê Pasay de vejino, beno top, saraya Pasay rıznenno, keno tola', beno. Pasa alange de maneno. Pasa hermete xora vano:

“Cênîk, xorê rememe na memleket ra some. Cawo ke ma some cı, wuza kes ma nas nêkeno. Xorê sonu cayê hamalên kenu, parçê nu' anu, domonî xorê bêminete wenê.”

Sewê ke lete bena, çiyê xo nano'ro goligu, dızdiya benê tever, sonê. Zof sonê, senik sonê, rastê çhemê benê. Uwa çhemî pır yena. Pasa cênîya xora vano:

“Ez na lazêk cênu sonu bover. Tı thika vînde. Tek ve tek na domonu benu boverê çhemî.”

Lazê xo keno phoşta xo, kuno uwe sono destê boveri. Peyser yeno ke, lazê xuyê bini bero. Lazêk nano'ro kolia xo, eke kuno zerê uwe, lazê xuyo ke berdo bover, verg kuno lazêki ra, lazêk cêno sono. Lazê xuyo ke kolia piyê xo dero, terseno phoştia piyê xora gıneno ortê uwe ro, uwe lazêk cêna bena. Pasa peyser cêreno ra ke şero lewê cênîya xo. O sîre de Berzîngan lewê cênîka Pasay ra vêreno ra, beno pîro, cênîka Pasay cêno beno. Pasa oncia alange de maneno. Lazêko zu uwe bena, teko bin ki, Verg beno, cênîke ki Berzîngani remna berda. Pasa orte de tek u teyna maneno.

Rozê, Berzingani dewu de fetelinê, qav-qacağ, kumas, çi rosenê. Pasa ki endi xorê çêrçiyên keno. Pasa nisen ro, berven o, dano zoniyunê xoro.

“Na çıva biye, amê sarê mı serde!” Vano, urzeno ra kuno raye, sono. Zof sono, senık sono, sono ju suke de vejino. Eke, a suke de telal do pıro, theyrı verdê ra ke xorê Pasa tayin kerê. Wayirê theyru ağa beno. Ağa vano:

“Na theyrê mı ke nişt ve sarê kami ra, ey na suke de kenu Pasayê xo.”

Theyr fetelino, fetelino, yeno nisen sarê ni Pasay ra. Ağa vano:

“No mênık, eke kamo, sene keso, sene kuso; gurino. Kincê xo qilerinê, coka [theyr] şıyo nişt sarê na mêniki ra.”

Ağa, theyrê xo reyna verdene ra, oncia o theyr yeno nisen sarê ni Pasay ra.

Ağa vano:

“Na theyrê mı xo saskerdo. Na mordmek, eke kamo, berê hepıs kerê!”

Pê Pasay cênê benê erzenê hepısxane. Theyr oncia verdanê ra, oncia theyr yeno nisen pençerê hepısxani ra. Sarê suke beno top, vanê:

“Haqı demeke no mordmeko feqır marê layık diyo.”

Anê mordmekê feqırı kenê Padisayê xo. Padisa, suke de rawu, hênıyu, dezgewu vırazeno. Bağ-baxçe nano ro, zezawat beno deyra. Qom gurino, davara xo nano ro. Her kes beno bextêyar.

Lazê Pasayo ke Vergi berdo, zu şüaney fekê Vergi ra xelesneno. Lazek lewê yi şüaney de maneno, beno pil, beno xort. Lazeko ke uwe bena ki; uwe bena lazêk kena sulfê arêyi. Lazek ke kuno'ra sulfa arêyi ver, tewa[teya] arêyi vındena. Avrançi sono ke no çiko? Lazek zulfê Arêyi ra vezeno. Uwe kota fekê lazêk, tenê lazêk rê baxım keno, lazek yeno'ra xo. Avrançi lazêk xelesneno, xorê keno ewlad. Lazek lewê avrançi de maneno. Hurdemêna lazê Pasay benê pil, benê xort. Na

domon, rojê yenê têlewe benê alvoji. Hama zuvini nas nêkenê, nêzonenê ke birayê zuviniyê.

Rozê, Pasa dewê de Hêni virazeno. Resmê hermeta xo nane'ro hêni ser. Bekçi lewê hêni de dano vındarnayene. Pasa bekçi ra vano:

“Kam ke Hêni de uwe werde, kesrete onte, mırê bijê bê, çê.”

Rozê hurdemêna alvoji yenê têlewe. Vanê:

“Ewro şime suke.”

Hurdemêna piya sonê suke de fetelinê, benê têsâ'. Sonê hêni de uwe simenê. Xo sero niadanê, resmê muwa xo vinenê. Hurdemêna piya kesrete oncenê. Bekçi, hurdemêna domonu beno lewê Pasay. Vano:

“Pasayê m', na hurdemine xortu Hêni sero kesrete onte.”

Pasa perskeno, vano:

“Tı lazê kamiya?”

Lazek vano:

“Ez laze Avrançiyu.”

Lazekê bini ra pers keno. Vano:

“Tı lazê kamiya?”

Lazek vano:

“Ez laze şüaniyu.”

Domoni vanê:

“Ma ameyme suke de xorê kar cêreme.”

Pasa, kar dano na hurdi xortu. Xorti kunê çimê Pasay. Pasa na dı domonu ra haskeno. Pasa hên ke domonu ra haskeno, hên ke cırê guvanmîsê cı beno, kilitê gezna xo bile dano na dı domonu.

Rojê nêjdiyê dewe de Berzinga' vêreno ra. Pasa xevere dano

Berzingani, vano:

“Bê xımare kaykeme, çê mîde meyme be. Berzinga' yeno lewê Pasayi. Pasa ve Berzingani ra nisenê ro, kağite kay kenê. Berzinga', Pasay ra vano:

“Emaneta mı nazara, na suke dera. Ez amune emaneta xo benu.”

Yi hurdemêna domoni yenê têlewe, zuvini de qesey kenê. Wo zu, teke bini ra vano:

“Tı lazê Avrançi ya.”

Lazek vano:

“Nê, ez laze Avrançi niyu.”

Teko bin vano:

“Ma, tı lazê şüwani ya?”

Lazek vano:

“Nê..”

Zuvini de qesey kenê.

Vano:

“Zomonê piyê mı Pasa biyo. Cîrê nuğdeyê ama. Nuğda de, seda de vato, “kederê to esto, torê cêncên de bêro, ya ki khalên de bêro?” Piyê mı Pasa şîyo, muwa mîra vato. Muwa mı ki; cîra vato: “tı cencêna xo sekene, vaze; khalêni de bêro”.

Lazek vano:

“Ameyme fekê çemi, piyê mı ez kerdu vîrara xo. Ez berdu boverê çemi. Peyser cêrd ra ke, bîrayê minê bini biyaro. Verg ame kuwa mîra, ez berdu. Şüwani ez fekê Vergi ra xelesnune ra. Xorê kerdu ewlad. Şüwane piyê mı niyo.”

Bîrawo bin ki vano:

“Ezi ki uwe berdu, Avrançi ez xelesnune. Avrançi ki; Piyê mı niyo.”

Muwa na dı domonu ki; sandîqe de bena. Pasa dest dano sandîqe ro, cêniye sandîqe kena ra, lazeko zu cıziko zu keno feki xo, teko bin ki cıziko bin keno fekê xo. Domoni hên vîrara muwa xode sonê hewna.

Pasa, yeno lewê domonu ke, hurdemêna piya lewê a hermete derê. Pasa vano:

“Na hurdimêna domoni, domonê minê.”

Pasa beno sa. Howt sew u howt roji dowul u zurna cineno.

Qeseykeroğ: Xıdır Demircan (Foto Derya)

Arêkerdoğ: Xıdır Dulkadir

Ca: Kemero Bel / 2014-DERSİM

HIDIR DULKADIR

Şahmeran ile Hekim çocuk çok iyi dost olmuşlar. Şahmeran Yılan Dağı'nda yetişen 1500 çiçeği kendisi ile tek tek tanıştırmış. Hangi çiçeğin, hangi hastalığa yaradığını, bir derde bin dermanı olan nergizleri, nevruzları, laleleri, boynu bükük ve güneşe karşı gülümseyen tüm çiçekleri koklatmış.

Ne yazık ki Hekim çocuk da toprağından kopartılan bir çiçekmiş. Köyünde yaşamak, annesinin kollarında mışıl mışıl uyumak istiyormuş. Annesini özlemiş, arkadaşlarının ihanetine uğramış biri olarak Şahmeran'a yeniden yalvarmış, yakarmış. "Burası cennet olmalı. Ve sen bu cennetin ve yılanların başı Şahmeran'sın. Şahlığını ispat et. Beni bu cennet mekânından kopar, at köyüme, ben orada kalmak, topraklarımda yeşermek istiyorum" demiş.

"Bunlar bizim kültürümüz, bunlar bizim edebiyatımız, anne ve babamızın bize anlattıkları mitik öyküler. Biz de bir başkasına çocuklarımıza, torunlarımıza anlatalım, yazalım ki unutulmasın bu kültür."

